

Středoškolská odborná činnost 2006/2007

Obor 17 – Filosofie, politologie a ostatní humanitní a společenskovední obory

**Střet civilizací a jeho úloha
v arabsko-izraelském konfliktu**

Autor:

Jakub El-Ahmadieh

Gymnázium Třebíč,
Masarykovo nám. 9/116
674 01 Třebíč
Třída 3.C

Konzultant práce:

PhDr. Pavel Jindra
(Gymnázium Třebíč)

Třebíč, 2007
Kraj Vysočina

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat všem, kdo mi při tvorbě práce pomohli a usnadnili tak její vznik. Poděkování patří v první řadě PhDr. Pavlu Jindrovi za konzultaci práce. Dále pak všem Libanoncům, kteří mi velice ochotně odpovídali na otázky a kteří mi poskytli množství potřebných materiálů. Chtěl bych také poděkovat lidem, kteří udělali této práci korektury.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto soutěžní práci vypracoval samostatně, použil pouze literaturu a informace z internetu uvedené v seznamu použitých pramenů a literatury a názory, které uvádím jako vlastní, nejsou převzaty z jiných publikací.

V Třebíči dne 27. března 2007

Jakub El-Ahmadiéh

0 Obsah

1. Úvod	6
1.1 Metodika	8
2. Sionismus	9
3. Izrael	15
3.1 Války	15
3.1.1 První arabsko-izraelská válka (válka za nezávislost)	15
3.1.2 Druhá arabsko-izraelská válka (Suezská krize)	16
3.1.3 Třetí arabsko-izraelská válka (Šestidenní)	17
3.1.4 Čtvrtá arabsko-izraelská válka (Jomkippurská)	20
3.2 Palestinský osvobozenecký boj a vnitřní situace v Palestině	21
3.2.1 Situace Palestinců v Izraeli	21
3.2.2 Palestinský osvobozenecký boj	23
3.3 Izraelská politika až do současnosti	25
3.3.1 Polarizace izraelské společnosti	25
3.3.2 První intifáda	26
3.3.3 Devadesátá léta a izraelsko-palestinský mírový proces	28
3.3.4 Druhá intifáda	31
4. Libanon	35
4.1 Libanon v letech 1943 – 1945	35
4.2 Libanonská občanská válka (1975 – 1990)	36
4.2.1 Příčiny války	36
4.2.2 Průběh války do roku 1982	37
4.2.3 Izraelská invaze a další průběh války	40
4.2.4 Prohlubující se společenská krize a konec války	41
4.3 Poválečná léta a proces obnovy Libanonu	43
4.3.1 Situace během let těsně po válce	43
4.3.2 Politická diferenciací libanonské společnosti	44
4.3.3 Válka s Izraelem 2006	45
4.3.4 Důsledky války a prognózy do budoucna	47

5. Střet civilizací	49
5.1 Střet civilizací v praxi	50
5.1.1 <i>Názory a postoje občanů Libanonu</i>	50
5.1.2 <i>Názory z válečných dnů</i>	54
6. Závěr	62
7. Anotace	66
8. Poznámky	67
9. Seznam použitých pramenů a literatury	69
9.1 Prameny	69
9.2 Použitá literatura	70
9.2.1 <i>Knižní publikace</i>	70
9.2.2 <i>Internetové adresy</i>	70

1 Úvod

Arabsko-izraelský konflikt. Konfrontace dvou historicky spřízněných, dnes však znepřátelených kultur. Střet, který už desítky let plní titulní stránky evropských novin, čímž se výrazně odlišuje od jiných podobných konfliktů. V dnešní době je jeho vazba směrem do Evropy o to silnější, že je nám neustále připomínáno nebezpečí terorismu. Díky velkému mediálnímu zájmu se terorismus stal největším světovým problémem. Samozřejmě jen z pohledu vyspělých států. Převážně pak Spojených států a Evropy. Díky terorismu se také otevřel nový směr konfrontace mezi arabským světem a vyspělou Evropou a Amerikou. Za nejvýraznější projev této konfrontace je považován právě arabsko-izraelský konflikt, kde se projevuje nejen dlouholetá nenávisť, ale i kulturní odlišnosti a rozdílné politické zájmy obou stran. Nemalou roli hrají také sociální problémy. Je to právě arabsko-izraelský konflikt, který nejvíce ovlivňuje veřejné mínění na obou názorových stranách a je předmětem politických zájmů velmocí. I to je jeden z důvodů, proč je tento střet neustále omílán v médiích a proč je předmětem častých zkreslení a polopravd. Evropský divák, který se o problematiku blíže nezajímá, tak v žádném případě nemůže mít objektivní náhled na situaci.

Celý problém lze však chápat i v širším kontextu. V kontextu střetu kultur, jak tento problém formuloval americký politolog Samuel Paul Huntington, který je také autorem publikace *Střet civilizací*, kde tvrdí, že svět čeká kulturní střet a že hlavním důvodem takového střetu budou právě kulturní odlišnosti.

Rozhodl jsem se vytvořit práci shrnující historii arabsko-izraelského střetu, jež zároveň poskytne čtenáři možnost poznat názory lidí, kteří tímto konfliktem prošli a kteří jej stále zažívají ve svém každodenním životě. Pro tento účel jsem si vybral obyvatele Libanonu. Ti poskytují snad nejvariabilnější vzorek, jaký lze v této oblasti najít. Libanon je také místem, kde spolu v jednom státě žije početná komunita muslimů a téměř stejně početná komunita křesťanů, jejichž konfrontace vyvolala vleklou občanskou válku, ve které hrála roli nejen náboženská příslušnost, ale z velké části i postoj k izraelsko-palestinskému konfliktu.

Tato práce shrnuje historii izraelsko-palestinského konfliktu, historii libanonské občanské války a v závěru poskytuje náhled na názory obyvatel Libanonu. Jsou zde shrnuty jejich pohledy na Izrael, terorismus, na soužití muslimů a křesťanů, ale také na konfrontaci kultur.

Úkolem této práce není hodnotit jednotlivé názory. Měla by pouze sloužit k poskytnutí pohledu na názory lidí, se kterými se středoevropský občan nemá možnost setkat. Musíme si

uvědomit, že práce postihuje pouze pohled z jedné názorové strany, přestože to neplatí stoprocentně, a tak názory nemusí působit vždy objektivně.

Dalším úkolem práce je shrnout historii izraelsko-palestinského konfliktu. Neméně důležitou částí je i stručná historie Libanonu, hlavně pak občanské války. Domnívám se, že historické souvislosti pomohou čtenáři lépe pochopit názory, které jsou prezentovány v poslední části práce. Závěrečná část práce by také měla být polemikou s Huntingtonovým *Střetem civilizací*, neboť mi připadá zajímavé konfrontovat tak přelomový odborný názor s názory, které jsou ovlivněny osobními zkušenostmi se zmíněným střetem.

Jaký je tedy přínos práce? Vzhledem k aktuálnosti a závažnosti problému, kterým se práce zabývá, je jistě vhodné znát názory jeho přímých aktérů. Nesmíme zapomenout ani na to, že podobný střet může v budoucnu postihnout i Evropu. Pokud je tomu skutečně tak, lze jen těžko namítat, že se nás to netýká. Pro čtenáře, který se tímto problémem zabývá jen povrchně, nebo je laik, který chce mít o problému přehled, je práce přínosná v tom směru, že shrnuje historické údaje z odborných publikací a poskytuje tak více linií pohledu na problém. Pro čtenáře, který se o tento problém zajímá naopak hlouběji, ale nemá možnost navštívit zmíněnou oblast, jsou obohacujícím faktorem právě názory Libanonců. Celkově by práce měla čtenáři pomoci lépe se zorientovat v problému.

Na úvod také považuji za důležité upozornit na některé pojmy, které by čtenáři nemusely být známy. V první řadě je třeba upozornit na rozdělení náboženských skupin v Libanonu. Hovoříme-li o křesťanech, máme na mysli libanonskou sektu maronitů, což je odnož katolické církve, zaujímá 37% libanonské populace. Hovoříme-li o muslimech, máme tím na mysli šíity i sunnity, kteří zaujímají 52% libanonské populace. A hovoříme-li o drúzích, máme na mysli horskou sektu, která je řazena pod islám, se kterým ale nemá mnoho společného. Drúzové žijí převážně v Sýrii, Libanonu a Izraeli. Tvoří 7% libanonské společnosti.

Považuji také za důležité vysvětlit několik pojmů týkajících se *Střetu civilizací*. Objevují se zde dva pojmy, které je třeba blíže definovat. Pojmem střet civilizací rozumíme konfrontaci kulturně nebo nábožensky odlišných komunit. Pokud je psáno s velkým písmenem, je tím myšlena publikace S.P.Huntingtona. Dále se zde vyskytuje pojem Západ, což je souhrnné označení pro tzv. euroamerickou civilizaci.

1.1 Metodika

Pro částí práce, které se zabývají historií, jsem využil domácích i zahraničních odborných publikací, přičemž jsem se snažil dbát na vystižení důležitých odlišností mezi nimi. Jako stěžejní publikace o izraelsko-palestinském konfliktu jsem použil knihu českého autora Marka Čejky *Izrael a Palestina*, která je po dlouhé době první kvalitní a nezájatou českou publikací v tomto oboru, a knihu židovského autora žijícího v USA Alfreda Lilienthala *Sionismus*. Jako teoretickou stať o konfliktu kultur jsem použil publikaci Samuela Paula Huntingtona *Střet civilizací*. K práci jsem také použil články z českých a libanonských novin (*Lidové noviny*, *Dar Al Hayat*).

Údaje pro poslední část práce jsem sbíral v Libanonu mezi 28. červnem 2006 a 28. červencem 2006. Jednotliví respondenti byli příslušníky náboženských skupin křesťanů, muslimů nebo drúzů, přičemž jsem dbal na rozdílnost jejich vzdělání a společenského postavení, aby vzorek zabíral co nejširší spektrum možných odpovědí. Některé odpovědi byly pořízeny během izraelského bombardování, které začalo 13. července 2006. Celkem jsem oslovil 90 respondentů, přičemž vždy třetina z nich spadala do jedné ze zmíněných náboženských skupin. Jedna třetina respondentů byly ženy. Ve věku do 25 let bylo 24 respondentů, ve věku do 50 let bylo 37 respondentů a 29 respondentů bylo ve věku nad 50 let. Vysokoškolského vzdělání dosáhlo 39 respondentů, 33 respondentů dosáhlo středoškolského vzdělání a 8 respondentů dosáhlo základního vzdělání. Z 90 respondentů bylo 83 trvale žijících v Libanonu, zbylých 7 žije mimo Libanon.

Odpovědi některých respondentů (celkem 30 odpovědí) jsem zaznamenával na mp3 přehrávač značky TEAC. Tyto nahrávky jsou zařazeny mezi přílohami. V arabštině bylo pořízeno 25 nahrávek, zbylých 5 je v angličtině. Překlad jsem provedl sám, přičemž jsem výsledky konzultoval s Nabilem El-Ahmadiem. Je nutné poznamenat, že se mi nepodařilo zachovat všechny nahrávky, které byly pořízeny. Některé z nich byly totiž ztraceny během těžkého bombardování vesnice, ve které jsem pobýval, další pak byly nenávratně poškozeny během mého návratu zpět do ČR, a proto je v přílohách uloženo jen čtrnáct nahrávek, které příkládám proto, aby čtenář získal představu, jak nahrávání probíhalo a jak vlastně zní arabština. V práci jsem ovšem nepoužil všechny názory, neboť se vyskytlo pouze malé množství názorových proudů. Vybíral jsem vždy charakteristické názory, neboť jsem se nesetkal s žádným výrazně radikálním názorem. Pokud se však nějaká odpověď výrazněji odlišovala od ostatních, je v práci zmíněna.

2 Sionismus

Na úvod je třeba zdůraznit zásadní věc. Hovoříme-li o sionismu, hovoříme o politicko-náboženském směru, který vznikl jako židovská obdoba nacionalistických trendů na konci 19. století. Jeho politickým programem byl až do roku 1948 vznik židovského státu v Palestině. Sionisté si nárokovali Palestinu a tvrdili, že je to země zaslíbená židům a že je jejich historickým domovem. Podle těchto názoru je židovský národ jediný, který má právo Palestinu obývat.

Je velmi nevhodné, možná až nebezpečné, zaměňovat pojmy sionismus a judaismus, protože jsme-li odpůrci sionismu, neznamená to, že jsme odpůrci judaismu jako náboženství, kultury a životního stylu. Právě tato záměna byla zneužívána krajně pravicovými sionistickými stranami, které všechny své odpůrce označovaly jako antisemitisty.

Samotný sionismus zahrnuje velké množství politických proudů, od krajně pravicových stran, které se netají otevřenou nenávisť k Arabům, a jejichž politickým cílem je naplnění vize Velkého Izraele*, až po levicové strany, které se přiklánějí spíše k mírovému řešení otázky.

Nejvýznamnější osobou, která stála na počátku sionistického hnutí, byl Theodor Herzl, rakouský novinář židovského původu, který jako jeden z prvních hledal možnosti vytvoření židovského státu. Jeho myšlenky byly původně odmítnuty. Podporu našly až u ruských židů, neboť Rusko bylo v té době známo svou netolerancí vůči židům. V Evropě se začaly sionistické myšlenky šířit až poté, co byl ve Francii ve vykonstruovaném procesu odsouzen žid Alfred Dreyfus, který byl neprávem obviněn ze špionáže.

Taktika byla následující: získat podporu některé z evropských velmocí pro myšlenku židovského státu v Palestině, nebo alespoň dosáhnout zrušení přistěhovaleckých kvót do Palestiny.

Po neúspěšných žádostech v Turecku a v Německu se sionistické snahy začaly opírat o Velkou Británii. Jejich snažení přineslo ovoce vydáním Balfourovy deklaráce, ve které se britská vláda staví příznivě k „vytvoření národní domoviny pro židovský lid v Palestině“¹, zároveň se ale zavazuje, že nebude učiněno nic, co by „ohrozilo občanská a náboženská práva již existující nežidovské společnosti v Palestině“².

* Velký Izrael je vize, podle které měl židovský stát sahát od Eufratu až po Nil. V dnešní době tento názor reprezentují religiózní židovští osadníci. Viz. ČEJKA M. *Izrael a Palestina*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií 2005 s. 258.

Plány sionistů však zhatila blížící se první světová válka. V její předvečer byly zaznamenány silné nacionalistické tendence ze strany Arabů, kteří se chtěli vymanit z nadvlády Osmanské říše.

Britové velmi brzy pochopili, že Arabové mohou být výraznou hybnou silou ve válce mezi Dohodou a Osmanskou říší. Proto vyzvali arabského vlasteneckého předáka Husajna Al-Hášimího (praděd pozdějšího jordánského krále Husajna), aby se Arabové přidali na stranu Dohody, odměnou jim měla být pomoc v boji za nezávislost. Husajn však postupoval opatrně. Chtěl se sice vymanit z osmanské nadvlády, ale nechtěl ji pouze vyměnit za nadvládu Britů, proto od nich žádal záruky pozdější samostatnosti. Přestože se Britové dlouho vyhýbali jakémukoliv přímému závazku, nakonec je válečná situace donutila slíbit Arabům nezávislost. Stalo se tak 24. října 1915 v dopise britského komisaře v Egyptě, generála Henryho McMahony, arabskému předáku Husajnovi. Arabské povstání vypuklo v červnu téhož roku, a přestože z vojenského hlediska nebylo nijak masivní, vážalo na sebe dostatečné množství tureckých ozbrojených sil a také mělo jakýsi morální dopad, který Osmanskou říši rozložil zevnitř. Arabové ovšem nevěděli nic o tajných jednáních mezi Ruskem, Francií a Velkou Británií, jejichž výsledek úplně popřel McMahonovy sliby a rozděloval celou arabskou oblast Blízkého východu mezi Francii a Británii.

Když se Arabové dozvěděli tuto skutečnost, požádali britskou vládu o vysvětlení a odhalení jejího skutečného postoje k otázce arabské samostatnosti. V reakci vydali Britové tzv. Deklaraci sedmi, kterou 16. června 1918 potvrdili všechny předchozí závazky vůči Arabům.

Koncem války vyhlásili arabští nacionalisté nezávislost Sýrie jako suverénního státu v čele s králem Fajsalem. Syrský kongres zamítl židovskou imigraci do Palestiny a sionistické požadavky na založení židovského státu, ale stanovil pro židy stejná občanská práva jako pro ostatní obyvatele Palestiny.

Spojenecká Rada čtyř, která jednala na mírové konferenci v San Remu, ovšem pokračovala v dělení kořisti z Osmanské říše. Arabská nezávislost tedy brzy vzala za své. Palestinu a část Jordánska dostali pod kontrolu Britové, Libanon a Sýrii pak Francouzi. Celé rozdělení území bylo poměrně složité. Zaprvé se nejednalo o kolonie, ale pouze o území pod britským, respektive francouzským mandátem. Například v Iráku vládla britská moc prostřednictvím krále Fajšana a v Zajordánsku měl stejné postavení jeho bratr Abdulláh. Pouze Palestinu ovládali Britové přímo. Francouzi zase po několika politických experimentech zřídili dvě republiky. Jedna dostala název Libanon a druhá si ponechala název Sýrie. Obě

vládnoucí velmoci tedy výrazným způsobem ovlivnily pozdější územní rozdělení v této oblasti, což ještě dlouhá léta potom působilo spory mezi nově vzniklými státy.

V dalších letech se sionisté snažili o revizi Balfourovy deklaráce, protože se ukázalo, že její znění není pro sionistické cíle příliš výhodné. Při jednání o změnách Balfourovy deklaráce poukázal bývalý britský ministr zahraničí lord Grey na její hlavní problém:

„Balfourova deklaráce slibovala sionistický domov bez předsudků k občanským a náboženským právům obyvatel Palestiny. Sionistický domov, moji lordi, nepochybně znamená sionistickou vládu na území, kde je tento domov umístěn. A protože 93 procent obyvatelstva tvoří Arabové, nevidím jiné možnosti, než vytvořit arabskou vládu bez předsudků k jejich občanským právům.“³

Balfourova deklaráce revidována nebyla, ale do budoucna se ukázalo, že samotná její existence se stala důležitým aspektem v dalších sionistických nárocích na židovský stát. Tato listina totiž právně podepřela požadavek na vytvoření židovského státu v Palestině. V tehdejší situaci, která v Palestině panovala, byla ale formulace, kterou Balfourova deklaráce poskytovala, značně nešťastná, neboť v Palestině žilo jen 7 % židů a 93 % Arabů. Dr. Lilienthal hovoří o tomto problému ve své knize *Sionismus* takto:

„Považovat velkou arabskou většinu za »existující nežidovské společnosti«, jejichž práva byla údajně zabezpečena, bylo stejné jako vejít do místnosti, kde je 100 lidí a mluvit o 93 z nich jako o těch, kteří nepatří k sedmi.“⁴

V roce 1933 se v Německu dostal k moci Adolf Hitler. To značně změnilo situaci na Blízkém východě. Počet židů v Palestině se po nástupu Hitlera rapidně zvýšil, protože z Evropy začaly proudit tisíce židovských uprchlíků jak směrem do USA, tak právě do Palestiny. Příliv velkého množství židů a velkého množství židovských peněz se nakonec ukázal jako rozhodující v americkém postoji k založení Izraele. Ve Spojených státech záhy zakotvily početné sionistické organizace, které začaly soustavně tlačit na politické špičky USA v otázce vytvoření židovského státu v Palestině. To se projevilo už ve volební kampani v roce 1944, když byly prosionistické body zahrnuty v programech obou hlavních politických stran v USA.

Celé toto dění velmi znepokojovalo arabské představitele v čele s králem Saudské Arábie Ibn Saúdem, který žádal po prezidentu Rooseveltovi záruky, že židovské přistěhovalectví do Palestiny bude zastaveno. Nutno podotknout, že Palestina byla stále pod britským mandátem, zatímco francouzské kolonie (Libanon, Sýrie) už byly samostatné. Při schůzce Roosevelta s Ibn Saúdem na palubě lodi Quincy v únoru 1945, ujistil americký prezident Jeho veličenstvo, že neudělá nic, co by pomohlo židům proti Arabům a neučiní žádný krok nepřátelský arabskému lidu. Přesto po svém návratu do Washingtonu ujistil prezident rabína Wiseho, že stále podporuje jak neomezené přistěhovalectví do Palestiny, tak ideu židovského státu. Tento postoj se nelíbil mnoha americkým diplomatům, kteří v podpoře sionismu viděli ohrožení amerických ropných zájmů v Saudské Arábii. V reakci na tuto kritiku prezident znovu ujistil krále Ibn Saúda o platnosti svých předchozích závazků. Dva dny nato 12. dubna 1945 Roosevelt umírá.

Novým americkým prezidentem se stal Harry Truman, který potvrdil postoje svého předchůdce.

Mezitím přišel konec druhé světové války, na povrch vycházely skutečné bilance Hitlerova řádění. Ukázala se pravda o milionech zavražděných židů. V Evropě se tou dobou nacházelo téměř 300 000 židů bez domova, kteří žili dočasně v záchytných táborech po celé Evropě, převážně v Německu.

Logicky se zvýšil tlak na povolení přistěhovalectví do Palestiny. Proti tomu se soustavně stavěli arabští představitelé a poukazovali na americké sliby.

Ani sionistická propaganda nezahálela. Nezdráhala se ke svým účelům zneužít milionů tragických osudů evropských židů a použila jejich utrpení jako další argument pro vytvoření židovského státu. Sionistické skupiny se také snažily zabránit plánu přijmout 400 000 židů do USA, protože pro jejich politický plán bylo mnohem výhodnější tyto židy na místo do USA přesunout do Palestiny (vpuštění tolika židů do USA by totiž odstranilo potřebu židovského státu), kde by se stali základnou pro sionistický boj proti Arabům, který už tak probíhal, neboť Arabové se nebyli ochotni smířit s rostoucím počtem židovských přistěhovalců, a tak docházelo k ozbrojeným šarvátkám, zvláště když v Palestině začala působit sionistická ozbrojená organizace Hagana.

Tento přístup kritizovali i mnozí židé. Jeden z amerických židovských listů napsal:

„Tlakem na vystěhování židů z Evropy, tvrzením, že židovští bezdomovci si nepřejí jít do jiné země než Izraele, neúčasti na jednání o bezdomovcích, bráněním, aby vedli svou vlastní

kampaň – tím vším (sionisté) jistě nepomáhají otevřít židům dveře do Ameriky. Ve skutečnosti obětují zájmy živých lidí – svých bratrů a sester, kteří prošli mořem bolesti – politice svého hnutí. “⁵

Na americké a evropské veřejné mínění ovšem propaganda, která zdůrazňovala nesporné utrpení židů za války, silně zapůsobila. Veřejné mínění vidělo pouze uprchlíky, hledající vlastní zemi, a tak téměř celé Spojené státy podporovaly myšlenku vzniku židovského státu.

Situace v Palestině začínala být katastrofální. Tisíce ilegálních uprchlíků z Evropy denně proudily do Palestiny. Britské úřady přestaly zvládat situaci. Bylo porušováno i zbrojní embargo a situace spíše připomínala permanentní válku. Veškerá britská opatření byla neúčinná a celý systém se hroutil jako domeček z karet.

Britové se rozhodli vzdát se palestinského strašáka a přenechat zodpovědnost na OSN. Po několika jednáních OSN o Palestině bylo na 29. listopad 1947 stanoveno klíčové hlasování, ve kterém se mělo rozhodnout, zda bude Palestina rozdělena na židovský a arabský stát. Přestože většina delegátů hlasujících zemí se ve svých projevech vyslovila proti rozdělení, hlasování nakonec skončilo vítězstvím těch, kteří rozdělení podporovali. Proč? Odpověď na tuto otázku asi nejlépe poskytnou dvě prohlášení účastníků osudného jednání Valného shromáždění OSN:

„Necítíme žádný hněv proti těm z našich přátel a kolegů – delegátů, kteří byli donuceni pod silným nátlakem změnit stanovisko a odevzdat své hlasy k podpoře návrhu, o jehož spravedlnosti a čestnosti nejsou přesvědčeni. Cítíme k nim sympatie, protože se dostali do rozporu mezi vlastní soudností a svědomím a nátlakem, kterému byli stejně jako jejich vlády vystaveni. “⁶

„Nikdy v životě jsem nebyl vystaven takovému nátlaku jako během těchto tří dnů. “⁷

Pro ovlivnění hlasování bylo využito jak úplatků, tak zastrašování. Americké firmy využily svého důležitého postavení v některých chudších zemích a vyvinuly nátlak na tamější vlády, aby hlasovaly ve prospěch rozdělení. OSN tak 29. listopadu 1947 rozhodla o rozdělení

Palestiny. Sionistům už zbýval ke zdárnému dotvoření plánů jen poslední krok. Potřebovali, aby prezident Truman uznal jejich stát hned po jeho vyhlášení.

Prezident měl o svém postupu rozhodnout na schůzce s ministrem zahraničí Marshalleem, který se stavěl proti ukvapenému uznání Izraele, a poradcem pro vnitřní záležitosti Cliffordem, který byl naopak pro okamžité uznání Izraele.

Pozdější prezidentovo rozhodnutí, jak vyplývá z jeho vlastního deníku, bylo ovlivněno blízcími se volbami a faktem, že americká veřejnost byla silně prosionisticky orientována. A tak 14. května 1948 v 18:00 hodin východního času skončil britský mandát nad Palestinou. V 18:01 se zrodil nový stát Izrael. A v 18:11 ho USA uznaly.

Dlouholetá snaha sionistů tedy přinesla ovoce. Jejich politický program byl naplněn. Nyní je čekala dlouhá léta zápasů o to, jestli nový stát uhájí.

Ať už je názor na vznik Izraele a rozdělení Palestiny jakýkoliv, fakta jsou taková, že v době rozdělení žilo na tomto území 650 000 židů a 1 300 000 palestinských Arabů. Podle plánů na rozdělení bylo 56,4 % Palestiny, na základě několik tisíc let starého nároku, dáno sionistickému státu, lidem, kteří představovali 33 % obyvatelstva a vlastnili 5,67 % půdy.

Na závěr této části použijme ještě slova prezidenta Trumana, který v proslovu k americkým diplomatům řekl:

„Je mi líto, pánové, ale musím vyhovět statisícům, které touží po úspěchu sionismu, neboť nemám statisíce Arabů mezi svými voliči.“⁸

3 Izrael

3.1 Války

3.1.1 *První arabsko-izraelská válka (válka za nezávislost)*

Vyhlášením samostatného Státu Izrael v roce 1948 začala na Blízkém východě permanentní válka, která s rozdílnou intenzitou sužovala buď celou oblast, nebo se omezovala na její části. Čtyřicet hodin po vyhlášení samostatnosti vpadli do Izraele vojska Libanonu, Sýrie, Egypta, Iráku, Zajordánska, Saudské Arábie a Jemenu.

Arabské armády měly zjednodušený postup díky tomu, že jedinou ozbrojenou složkou protivníka byla partizánská organizace Hagana.

Vše nasvědčovalo tomu, že Izrael se stane nejkratší dobu existujícím státem v dějinách. Přestože se obrana sionistů hroutila, přistoupili Arabové 11. června 1948 na dočasné příměří. Nutno podotknout, že arabské armády své drtivé převahy příliš nevyužily. Jejich postup byl špatně organizovaný a navíc se v průběhu bojů objevily neshody mezi jednotlivými intervenčními státy. Právě dočasné příměří umožnilo restrukturalizaci izraelské armády a její plnohodnotné ozbrojení.

Příměří platilo do 8. července, ale nastalé boje trvaly jen deset dní, protože byla uzavřena další mírová smlouva. Boje vzplály nanovo v polovině října 1948, tentokrát proto, že sionisté zavraždili zmocněnce OSN, hraběte Bernadotteho, který měl velkou zásluhu na uzavření prvního dočasného příměří. Hlavním cílem izraelské armády bylo prolomit blokádu Jeruzaléma, což se nakonec podařilo, ale celá akce přerostla v násilné vyhánění Arabů. Několik palestinských vesnic bylo srovnáno se zemí a tisíce Palestinců musely opustit svůj domov. A právě zde se zrodil problém s palestinskými uprchlíky, který trápí celou oblast dodnes. Násilím vyhnání Palestinci neměli kam jít, neboť okolní arabské státy je odmítaly přijmout a integrovat do své společnosti. Výsledkem bylo 600 tisíc uprchlíků, kteří se ovšem již neměli kam vrátit.

Libanonské ozbrojené síly byly zatlačeny hluboko na vlastní území a jen zásahem OSN nebyla část Libanonu připojena k Izraeli. Egyptská armáda byla zatlačena až na Sinaj. Ostatní intervenční státy se stáhly.

První arabsko-izraelská válka, označovaná jako válka za nezávislost, skončila. Zanechala bez domova stovky tisíc Palestinců a značně změnila územní rozdělení Palestiny. Izrael, kterému bylo rezolucí OSN uděleno asi 5 000 km², se čtyřikrát rozrostl a jeho rozloha nyní činila 20 700 km². Navíc chytrým právním tahem zkonfiskoval půdu všech šesti set tisíc

uprchlých Arabů. Slíbený palestinský stát nevznikl. Západní břeh Jordánu anektovalo Jordánsko, Pásmo Gazy bylo připojeno k Egyptu.

Na počátku roku 1949 začala separátní mírová jednání. Výsledkem byly mírové smlouvy se všemi okolními státy, které však Izrael odmítly uznat.

3.1.2 *Druhá arabsko-izraelská válka (Suezská krize)*

Mírové smlouvy z roku 1949 měly zajistit klid zbraní, ale situace mír rozhodně nepřipomínala. V Izraeli docházelo k soustavné diskriminaci Arabů, kterou arabské státy využívaly v protiizraelské kampani. Na mezinárodním poli se situace vyhrotila po dramatických událostech v Egyptě, kde byl v roce 1954 svržen král Farúk a do čela státu se dostal Gamal Násir. Po jeho nástupu obsadil Egypt ostrov Tírán, čímž odřízl Izraeli přístup k jeho jedinému rudomořskému přístavu. K eskalaci konfliktu došlo poté, co Egypťané zajali jednu izraelskou loď. Jako odvetu obsadil Izrael v roce 1955 Pásmo Gazy.

Prezident Násir si západní velmoci znepřátelil tím, že 26. června 1956 znárodnil Suezský průplav. Obzvláště Velká Británie a Francie byly tímto krokem pobouřeny. Obě velmoci se rozhodly bránit se následujícím způsobem. Tajně se dohodly s Izraelem na útoku proti Egyptu. Izrael měl napadnout Egypt a Britové společně s Francouzi měli do konfliktu vstoupit jako mírotvorci a dát Egyptu ultimátum na ukončení bojů, jehož jedním bodem mělo být stažení veškerých vojsk z oblasti 16 km podél Suez. Odmítne-li Egypt uposlechnout, Francie a Velká Británie jej vojensky napadnou.

Ve dnech 30.9 – 1.10.1956 proběhla konference v Saint Germain, kde izraelské a francouzské vládní vedení dojednávalo poslední detaily týkající se připravovaného útoku. Izraelský premiér David Ben Gurion schválil 27. října 1956 plán útoku proti Egyptu, který měl začít o dva dny později. Operace pod velením Moše Dajana byla rychlá. Izrael postoupil za čtyři dny až k Suezskému průplavu a obsadil celý Sinajský poloostrov. Egyptské protiútoky byly bezzubé. Den po zahájení útoku vyhlásily Francie a Velká Británie ultimátum předem dohodnuté s Izraelem. Egypt na něj nepřistoupil a odmítl se stáhnout od Suezského průplavu, a tak francouzské a britské letectvo začalo bombardovat vojenské a civilní cíle v Egyptě.

Na nátlak SSSR a USA byla ofenziva proti Egyptu ukončena. Britové a Francouzi dostali měsíční ultimátum na stažení svých jednotek a Suezský průplav dostaly pod kontrolu

jednotky OSN, které střežily i hranici mezi Egyptem a Izraelem poté, co se Izrael stáhl ze Sinajského poloostrova.

3.1.3 *Třetí arabsko-izraelská válka (Šestidenní)*

Nastalo deset let relativního klidu zbraní, který ale neplatil doslova, neboť potyčky mezi Izraelci a palestinskými osvobozeneckými skupinami byly téměř na denním pořádku.

Ani vztahy s arabskými sousedy nebyly ideální. V pohraničních oblastech docházelo téměř nepřetržitě k ozbrojeným potyčkám. Relativně neutrálně se chovalo Jordánsko, které nemělo zájem přidružit se do prosovětského bloku jako jeho arabští sousedé. Je proto logické, že se oficiální jordánské instance v konfliktu příliš neangažovaly. Pro Izrael byla ale hranice s Jordánskem stálým bezpečnostním problémem, protože palestinské skupiny z těchto území útočily na židovské osady.

Relativně nejbezpečnější byla hranice s Egyptem, a to i přesto, že prezident Násir byl jedním z nejtvrděších odpůrců Izraele.

Zdaleka nejproblematičtější byla situace na hranici se Sýrií, která ovládala Golanské výšiny, odkud její armáda mohla pohodlně ostřelovat izraelské území. Tou dobou už v Sýrii také vládla prosovětsky orientovaná strana Baas, která ale neměla mezi občany podporu, kterou se snažila získat protiizraelským postojem.

V letech 1966 – 1967 bylo jasné, že se v oblasti schyluje k dalšímu konfliktu. Nikdo ovšem netušil, že to bude konflikt, který naprosto změni další vývoj Blízkého východu. Izrael plánoval válku již od roku 1966 a chytrými politickými tahy vzbuzoval v Arabech dojem, že musí podnikat kroky, které by světovou veřejnost přesvědčily, že Izrael je obklíčen a jeho jediným zájmem je zachování existence. V Evropě a v Americe byl skutečně vyvolán pocit, že skutečným agresorem jsou Arabové, přestože po Šestidenní válce se izraelští politici netajili tím, že skutečným cílem války bylo rozšíření území.

K prvnímu skutečně razantnímu kroku se egyptský prezident odhodlal 14. května 1967, kdy jeho vojska překročila Suezský průplav a zároveň požádal OSN o částečné stažení ze Sinaje. Jeho motivace byla jednoduchá. Egyptský generální štáb dostal od SSSR nepravdivou zprávu o tom, že izraelská armáda se shromažďuje na hranici s Egyptem. Tuto informaci vypustila pravděpodobně izraelská tajná služba ve snaze zvýšit v Egyptě napětí a donutit Násira k zahájení války, kterou Izrael plánoval. Překročením průplavu Egypt skutečně

udělal další krok směrem k válce. Svědčí o tom i rozhlasové prohlášení prezidenta Násira z 16. května 1967:

*„Existence Izraele trvá už příliš dlouho. Vítáme izraelskou agresi.
Vítáme bitvu, na kterou jsme dlouho čekali.“⁹*

Situace došla tak daleko, že Násir začínal být nucen do případné války jít, neboť jakákoliv dohoda s Izraelem byla za tohoto stavu nemožná. Ve stejné situaci jako Násir se ocitl i jordánský král Husajn. Ani on nemohl v atmosféře očekávané arabské smršti, která zničí Izrael, zůstat stranou. Jordánská armáda byla ovšem v dost špatném stavu. Jejím hlavním problémem byl nedostatek techniky a kvalitního materiálu. Nutno také podotknout, že žádný z arabských států (Jordánsko, Egypt, Sýrie) neměl vypracovaný plán útoku proti Izraeli, na rozdíl od Izraele, kde takový plán existoval.

Populární legenda o ohrožení existence Izraele je tedy historicky mylná a je možno ji označit spíše za lest, která měla ve světě vyvolat sympatie k arabskou přesilou údajně životně ohroženému Izraeli.

I v Izraeli se s blížící se válkou událo několik podstatných změn, které výsledek války zásadně ovlivnily. V prvé řadě se jedná o hlavního mecenáše, kterého až dosud dělala Francie. Ta byla vystřídána USA. Ve Francii totiž nastoupil do prezidentského úřadu Charles de Gaulle, který chtěl obnovit dobré vztahy s arabskými zeměmi, a proto uvalil na dovoz zbraní do Izraele embargo. Naopak USA se díky početné židovské lobby stavěly k veškerému izraelskému počínání velmi pozitivně. V pozadí stál samozřejmě souboj supervelmocí a USA jen potřebovaly získat opěrný bod v oblasti.

Druhá změna postihla izraelskou vládu. Na nátlak určitých politických skupin jmenoval izraelský premiér Levi Eškol do úřadu ministra obrany Moše Dajana. Ukázalo se to jako krok velmi prozíravý, protože Moše Dajan vyhrál šestidenní válku nevídaným způsobem.

Válka začala 5. června 1967. Izraelské divize zaútočily nejdříve na egyptská letiště. Útok byl neočekávaný, protože egyptské radary byly pravděpodobně rušeny americkou středomořskou flotilou. Egyptské letectvo během několika hodin téměř přestalo existovat. Izraelská vojska poté začala proudit na Sinaj a do Pásma Gazy. V průběhu 6. a 7. června dobyla izraelská armáda celý Sinajský poloostrov a dostala se až k Suezskému průplavu.

Ještě před svou porážkou ale Egypt vyslal nepravdivou informaci o tom, že jeho armáda odrazila nepřátelský útok a že postupuje na Tel Aviv. Tato informace silně ovlivnila rozhodnutí Sýrie a Jordánska vstoupit do války. Během 6. a 7. června obsadil Izrael i

arabskou část Jeruzaléma a celý Západní břeh Jordánu. Posledním bojištěm byla syrská fronta. Přestože to Dajan původně neměl v plánu, vydal rozkaz k útoku na Golanské výšiny, které byly dobyty i za cenu velkých ztrát ve vlastních řadách. Strategicky nejdůležitější město Golanských výšin, Quneitra, padlo 10. června 1967. Izraelské armádě se otevřela cesta na Damašek. Moše Dajan by se jistě nezdráhal poslat svá vojska na syrskou metropoli, byl však upozorněn ze strany SSSR, že pokud ještě 10. června neustanou boje, začne se SSSR v konfliktu plnohodnotně angažovat. Dajan nechtěl riskovat případný konflikt se SSSR, a tak ještě 10. června dal rozkaz k zastavení palby.

Válka skončila. Přinesla s sebou však mnoho nových problémů, aniž by vyřešila ty staré. Přibylo 150 tisíc uprchlíků, kteří ve strachu před válkou opustili své domovy. Obsazením Západního břehu Jordánu Izraeli přibyl další milion Arabů, kteří zde žili. Z geografického hlediska se bezpečnostní situace zlepšila, protože nyní to okolní státy měly do Izraele podstatně dál než před válkou.

Postupem času se ukázalo, že mírová jednání nebudou vůbec jednoduchá, neboť Izrael byl o navrácení území, která obsadil ochoten jednat pouze pod podmínkou plnohodnotné mírové smlouvy, která by zahrnovala i uznání jeho práva na existenci, což bylo pro arabské státy nepřijatelné. Na jednání Ligy arabských států v srpnu 1967 v súdánském Chartúmu byla přijata zásada nejednat za těchto podmínek s Izraelem.

Pro arabské země měla válka prakticky dva důsledky. Za prvé zesílila jejich orientaci na SSSR a za druhé způsobila vnitropolitické změny, které byly nejvíce vidět v Sýrii, kde svou politickou dráhu nastartoval Háfiz al-Assad, což je poměrně paradox, neboť právě on byl zodpovědný za drtivou porážku syrských vojsk.

Izrael se naopak silně přimkl ke Spojeným státům, které ho zásobily moderní vojenskou technikou. Začalo také osídlování Západního břehu Jordánu. Židé zde zakládali osady, které samozřejmě působily problémy a konflikty se zde žijícími Araby.

Během Šestidenní války Izrael zabral území čtyřikrát větší než byla jeho původní rozloha. Ztratil při tom 700 vojáků, zabil několik stovek egyptských civilistů a 150 tisíc Arabů donutil opustit své domovy. Zároveň ale ukázal, že opravdu není státem, který by byl terorizován arabskými sousedy a naznačil, že vývoj na Blízkém východě bude mít nyní spíše opačný trend.

3.1.4 Čtvrtá arabsko-izraelská válka (Jomkippurská)

Největší politickou změnu prodělal v období pro šestidenní válce Egypt, když 29. září 1970 náhle zemřel dosavadní prezident a největší zastánce Palestinců Gamal Násir. Jeho místo zaujal dosavadní viceprezident Anwar Sadat, který naprosto změnil orientaci egyptské zahraniční politiky, přestože počátky jeho vlády tomu ani zdaleka nenasvědčovaly. Sadat se rozhodl reformovat Egypt. Jedním z jeho prvních cílů bylo uzavření míru s Izraelem. U izraelské ministerské předsedkyně Goldy Maierové však se svým plánem neuspěl, a tak spolu se Sýrií začal chystat odvetnou válku za rok 1967. V roce 1972 ale vypověděl ze země sovětské vojenské poradce, takže se zdálo, že Egypt bude měnit svojí politickou orientaci z východu na západ a tudíž nikdo konflikt s Izraelem nepředpokládal.

Když 6. října 1973 Izraelci slavili Jom Kippur, jeden z nejvýznamnějších židovských svátků, kdy se provoz státu úplně zastavuje, vpadla egyptská a syrská vojska do Izraele, který byl dokonale zaskočen. Dodnes se neví, zda selhala zpravodajská služba, nebo jen izraelská vláda nejednala, aby mohl být Egypt označen za jednoznačného agresora a viníka války. Po několikadenních bojích byl Izrael na pokraji porážky. Egyptané pronikli hluboko na Sinaj a Syřané obsadili velkou část Golanských výšin. Izraelský ministr obrany už měl zpracovaný plán na použití strategických jaderných zbraní, kterému chyběl jen podpis předsedkyně vlády Maierové.

USA však začaly jednat tak rychle, že žádné jaderné zbraně nebyly potřeba. Americký prezident Nixon zorganizoval vojenskou pomoc takových rozměrů, že situace na obou frontách se totálně obrátila. Po týdnu bojů se Izraelcům podařilo 14. října přejít do protiútoků, který vedl Ariel Šaron. Tomu se podařilo riskantním manévrem překročit Suezský průplav a odříznul tak téměř celou egyptskou armádu na Sinaji, aby mohl postupovat dále na Káhiru. Egypt, který se zdál být blízko triumfálnímu vítězství, se ocitl tváří v tvář drtivé porážce, když se tanky s Davidovou hvězdou zastavily až 70 km od Káhiry, a to po silném nátlaku ze strany SSSR a OSN

Na syrské frontě byla situace obdobná. Po prvních úspěších Syřanů, přešli Izraelci do protiútoků a postupovali na Damašek. Oficiálně bylo sjednáno příměří na 22. října 1973, boje však ustaly až o několik dní později.

Válka měla hned několik důležitých důsledků. Vyhrotila vztahy mezi SSSR a USA, neboť velmocí se nebyly schopny dohodnout na způsobu, jakým v oblasti napříště zajistí mír. Jediným výsledkem byla dohoda o vyslání jednotek OSN na Sinaj. V Izraeli odnesla

nepřipravenost armády předsedkyně vlády Golda Maierová, která musela odstoupit. Naopak egyptský prezident Sadat porážku politicky ustál. Uvědomil si ale, že hlavní velmocí v oblasti Blízkého východu není ani Egypt, ani Sýrie, ani Izrael. Válka mu ukázala, že takovou velmocí jsou Spojené státy, které za všech okolností podporují Izrael. Sadat se tedy rozhodl změnit politickou orientaci Egypta směrem k USA, což přineslo vlnu protestů egyptské veřejnosti, ale i arabských států. Sadat zahájil s Izraelem jednání o míru, která vyvrcholila podepsáním mírové smlouvy v Bílém domě 26. března 1979, kterou Egyptu byla navrácena Sinaj a kterou Egypt formálně uznal právo Izraele na existenci. Přestože svět tento krok ocenil, v arabském světě byl Sadat označen za Jidáše 20. století a Egypt byl vyloučen z Ligy arabských států. Za své aktivity zaplatil Anwar Sadat životem, když ho 6. října 1981 při vojenské přehlídce zavraždil islámský extrémista.

Válka byla největší prohrou pro SSSR, který si sice udržel vliv v Sýrii, ale zato ztratil mnohem důležitější Egypt. A v neposlední řadě byla válka prohrou Palestinců, neboť po Jordánsku, které se od nich odklonilo již v roce 1970, ztratili další oporu v podobě Egypta. Sýrie nebyla z důvodu porážky schopná jakékoliv soustavné podpory, a tak Palestinci zůstali uzavřeni v židovském státě, kde byla soustavně omezována jejich práva. Západ se na ně díval jako na teroristy. Bezvýchodná situace Palestinců vedla k nárůstu radikalismu mezi nimi.

3.2 Palestinský osvobozenecký boj a vnitřní situace v Palestině

3.2.1 *Situace Palestinců v Izraeli*

Už před vznikem židovského státu byly vztahy mezi židy a Araby špatné, a to hlavně díky vzájemným vojenským střetům, které ještě vyostřovaly židovské extremistické ozbrojené skupiny (Irgun, Stern, Hagana). První dvě jmenované se bez problému dají označit za teroristické organizace, jejichž útoky se soustřeďovaly převážně na civilní obyvatelstvo. V souvislosti s Irgunem je známý tragický příběh vesničky Dajr Jásín nedaleko Jeruzaléma, kterou Irgun téměř srovnal se zemí, když předtím vyvraždil všechny její obyvatele, o kterých mimochodem židovský tisk napsal, že spolupracovali s Židovskou agenturou a nikdy se nezúčastnili žádného útoku proti židům. Když Červený kříž vyšetřoval tento incident, našli jeho pracovníci na místě přes 250 mrtvých, z toho asi 150 žen a 50 dětí. Ve svém deníku se zástupce Červeného kříže zmiňuje o tom, že když dorazil na místo, teroristé ještě svoje dílo nedokončili:

"Nejprve jsem spatřil, jak všude pobíhají lidé, vcházejí a vycházejí z domů, ověšení automatickými zbraněmi, pistolemi, a dlouhými noži s ornamenty. Vypadali, že jsou pološileni. Viděl jsem krásnou dívku, která měla dýku ještě pokrytou krví. Slyšel jsem výkřiky. Německý člen Irgunu vysvětloval: ‚Ještě stále čistíme.‘ Jediné, na co jsem mohl v té chvíli pomyslet, byly jednotky SS, které jsem viděl v Aténách."¹⁰

Přestože se od tohoto masakru distancovaly všechny židovské instituce, okolí vesnice bylo brzy osídleno židovskými osadníky.

Situace Arabů se ještě zhoršila po ustanovení státu Izrael a první válce, kdy Izrael uhájil svou existenci a navíc zabral další území. Izrael samozřejmě přivítal to, že velké množství Arabů uprchlo, ale potřeboval se nějakým způsobem zbavit i těch, kteří zůstali, neboť situace v roce 1948 byla taková, že židé vlastnili jen 33% půdy a navíc připojením další arabských provincií hrozilo, že židé se v Izraeli stanou brzy menšinou. Izraelská vláda začala podnikat kroky, které měly jednoznačně za cíl znepříjemnit Arabům život v Izraeli natolik, že buď sami odejdou nebo budou vyhoštěni.

Zde je několik příkladů z izraelského práva, které platilo až do roku 1967 a některé jeho pasáže dokonce platí dodnes. Hlavní snahou židovské legislativy bylo odlišit co nejvíce židy od ostatních obyvatel. Obě komunity měly rozdílné průkazy totožnosti, pasy, řidičské průkazy, poznávací značky aut a hlavně se na ně vztahovaly jiné podmínky při veškerých veřejných řízeních jako jsou nákupy bytů, nemovitostí, návštěvy lékaře, právní zajištění atd. Kupříkladu chtěl-li Arab navštívit lékaře, musel k tomu mít povolení, stejně jako chtěl-li se oženit, jít studovat, nebo se jen přestěhovat. Nejkritičtější byla situace v oblasti lékařské péče, protože lékaři nesměli ošetřovat Araby bez povolení, tudíž se běžně stávalo, že při čekání na úřední povolení umíraly děti matkám v náručí. Pro Araby byl zřízen zvláštní úřednický aparát, který řídil jejich život a který byl založen na předpokladu, že každý Arab usiluje o zničení Izraele, což, alespoň navenek, ospravedlňovalo i další opatření, jako bylo vystěhovávání do pohraničních oblastí zcela bez nároku na náhradu majetku. V průběhu padesátých let 20. století se tato omezení ještě rozšířila o další, která zakazovala muslimům a drúzům pracovat v určitých odvětvích.

Samozřejmě i mezi židovskými obyvateli Izraele bylo množství lidí, kteří diskriminační politiku odmítali. Jedním z představitelů hnutí, které se označovalo jako

Izraelská liga pro lidská a občanská práva, byl profesor chemie na Hebrejské universitě v Jeruzalémě Israel Šahak, který ve studentském týdeníku university nazvaném Pi Ha Aton napsal:

„Stát Izrael je rasistickým státem v pravém slova smyslu, protože lidé jsou soustavně a legálně diskriminováni v nejdůležitějších oblastech života jen pro svůj původ“¹¹

3.2.2 Palestinský osvobozenecký boj

Po válce o Suezský průplav zesílily snahy Palestinců vytvořit vlastní organizaci, která by usilovala o vytvoření Palestinského státu, na který měli Palestinci podle usnesení OSN nárok. U zrodu organizace stál Jásir Arafat, palestinský student z Káhiry, který sdružoval ostatní palestinské studenty. V roce 1957 odcestoval do Kuvajtu, kde o rok později založil Výbor pro osvobození Palestiny přejmenovaný později na Fatah. Jednalo se o organizaci, jejíž cílem byl vznik samostatného palestinského státu. V 50. a 60. letech se Fatah soustředil na vojenskou konfrontaci s Izraelem, později se uchýlil k diplomatickým cestám. Aby se Fatah mohl prosadit, musel začít podnikat útoky proti Izraeli. V roce 1965 mu to umožnila Sýrie, na jejímž území mohla organizace působit. Mocenské soupeření arabských zemí však rozštěpilo i palestinský boj za svobodu, když v roce 1964 vznikla na popud Egypta Organizace pro osvobození Palestiny (OOP), která měla být protiváhou Fatahu, který byl podporován Sýrií. OOP měla z počátku navrch, protože v jejích řadách působila řada schopných jedinců, kteří pro ni zajistili politickou podporu.

Po Šestidenní válce se situace změnila. Fatah se spojil s OOP, kterou do té doby bojkotoval a navíc se mu podařil mistrovský tah, když v roce 1969 prosadil do čela OOP svého vůdce Jásira Arafata. Nastala však ještě další změna, mnohem důležitější. V Šestidenní válce Izrael zabral arabskou část Jeruzaléma a Západní břeh Jordánu, území, na kterém žily další miliony Palestinců. Vlna uprchlíků před válkou a represemi se hlásila do řad OOP.

Když izraelské jednotky vtrhly do arabské části Jeruzaléma, zůstalo za nimi několik set mrtvých, kteří si mysleli, že se jedná o spřátelenou arabskou armádu, která je jde osvobodit. Ještě několik dní ležely na křesťanských, muslimských i židovských posvátných místech hniající mrtvoly. Izraelská vláda okamžitě vydala nařízení, které mělo zajistit sionizaci

Jeruzaléma* . Mezi tato opatření patřilo například stržení unikátní historické čtvrti, která byla posledním pozůstatkem původní arabské městské architektury na světě. Svaté město však nebylo jediným místem, které bylo potřeba zajistit. Celý Západní břeh Jordánu byl obýván pouze Araby, a tak začalo budování židovských osad, které měly mezi arabské obyvatelstvo vrazit klín a zabránit mu v protiizraelské činnosti. Izraelská policie a tajná služba dostaly do rukou velice silný argument pro hromadné zatýkání a trestání Arabů, a tím byla právě OOP. Kohokoliv stačilo označit za spolupracovníka OOP a mohl být hned zatčen a bez soudu vězněn jakkoliv dlouhou dobu. Izraelská nápravná zařízení jsou navíc známa špatnými podmínkami a brutálním zacházením. O izraelských věznicích podrobně pojednává zpráva organizace Amnesty International nazvaná Izraelské metody mučení. Zpráva měla odhalit otřesné podmínky při výsleších a věznění Palestinců.

Organizace pro osvobození Palestiny stupňovala svoje útoky proti izraelským cílům. V roce 1970 byla OOP vypovězena z Jordánska, které nechtělo riskovat další válečný konflikt s Izraelem. Dalším důvodem vypovězení OOP se staly palestinské uprchlické tábory, které se začaly stávat státem ve státě a jordánská vláda nad nimi ztrácela kontrolu. V únoru 1970 došlo k ozbrojeným střetům v Ammánu a o život krále Husajna bylo usilováno atentátem. V září situace došla do stavu občanské války. Do Jordánska dokonce pod záminkou ochrany Palestinců vtrhla syrská armáda. Když ale nad jejími tanky začala přelétávat izraelská letadla, Syřané se opět rychle stáhli. Tato izraelská pomoc přišla králi Husajnovi vhod a v následujících týdnech se mu podařilo obsadit hlavní základny OOP. Palestinským radikálům nezbylo nic jiného než Jordánsko opustit a přesunout své sídlo do Libanonu.

Pro Izrael se prakticky nic nezměnilo. Palestinci pokračovali v útocích na jeho území z Libanonu. Ukázalo se však, že v politice některých arabských států se začínají objevovat tendence, které upřednostňují dohodu s Izraelem před jeho likvidací.

Do roku 1973 pokračovaly deportace Palestinců a následné demolice jejich domů, aby se neměli kam vrátit a uvolnili tak prostor pro nově příchozí židovské osadníky. V tomto období bylo zdemolováno více než 15 000 domů a ven z Izraele deportováno na 5 000 Arabů. OOP na oplátku provedla asi 3 000 partizánských útoků proti vojenským i civilním cílům.

* Proces, který má vést k začlenění Východního Jeruzaléma do izraelských struktur tak, aby jej již nebylo možné odtrhnout viz. <http://www.lilienthal.czechian.net/jacipal.html>

3.3 Izraelská politika až do současnosti

3.3.1 *Polarizace izraelské společnosti*

Na konci 70.let 20.století se v Izraeli začaly objevovat politické rozpory mezi radikálními pravicovými skupinami, které tvrdily, že jediným řešením izraelského problému je násilné vyhnání všech Arabů z území, která patří Izraeli, proti nimž stáli levicově smýšlející občané, jejichž představy se blížily spíše klidnému soužití Arabů a židů.

Začaly se objevovat i násilné střety mezi příznivci extrémní pravice a mírovými aktivisty. Nejvýznamnější incident se stal v roce 1983, kdy ultranacionalista Jona Avrušimi vhodil do davu demonstrujícího proti válce ruční granát. Jednoho člověka zabil a několik dalších zranil.

Je důležité zmínit, odkud se vlastně jednotliví aktivisté brali. Jejich politická orientace nebyla náhodná a většinou byla spojena buď s ortodoxní formou náboženství, nebo naopak s účastí v nějakém válečném konfliktu.

Pravicoví extrémisté se rekrutovali převážně z řad osadníků, kteří žili na některém z palestinských okupovaných území. Nenávist k Arabům u nich byla podnícena jejich více či méně rasistickými názory a také častými střety s Araby. Jedno z nejradikálnějších hnutí, které v Izraeli působilo byla strana Kach!, která se zaměřovala nejen na násilí proti Arabům, ale i na výpady proti židům tmavé pleti. Tato strana se v roce 1984 dokonce dostala do parlamentu.

Protipólem extrémně pravicových stran se stala na konci sedmdesátých let a hlavně v letech osmdesátých mírová hnutí, která sdružovala protiválečně smýšlející Izraelce (i Araby) a organizovala demonstrace a různé formy sociální pomoci.

Nyní se dostáváme ke dvěma nejsilnějším politickým stranám. Likudu a Straně práce. Všeobecně bývá Likud považován za pravicovou stranu, která se vyznačuje nekompromisním přístupem k Arabům a také větší náklonností k náboženským stranám. Naopak Strana práce je označována za izraelskou levici, která naopak upřednostňuje mírové řešení celého konfliktu. Označení pravice a levice je ovšem v tomto případě značně zavádějící, protože se v žádném případě nedá zobecnit. Na závěr jedno protiválečné heslo užívané mírovými hnutími:

„Kdo válku zažil, bojí se jí a nemusí se za to stydět.

Jen ti, kteří o ní nic nevědí, mohou vést silácké řeči.“¹²

3.3.2 První intifáda

V souvislosti s problémy OOP v Jordánsku a následným přesunem do Libanonu došlo ke změnám v palestinském přístupu. V první řadě se stalo to, že v průběhu 80. a 90. let OOP výrazně přehodnotila svůj radikální přístup a vydala se cestou mírových jednání s Izraelem. Tato změna byla způsobena dvěma faktory. Jednak to byla válka v Libanonu, která celou organizaci silně oslabovala, a jednak fakt, že v exilu nemělo vedení OOP příliš široké možnosti, jak ovlivňovat samotné dění na palestinských územích. Celé situaci nepřispívala ani mezinárodní izolace OOP.

Hlavním požadavkem OOP bylo vytvoření palestinského státu na Západním břehu Jordánu a v Pásmu Gazy. Na obou územích bylo ale množství židovských osad, které se počítaly v tisících, a bylo jasné, že Izrael se jich nevzdá. Svědčí o tom i slova, která svého času pronesl Moše Dajan:

„Jordánsko je Palestina. Hlavním městem Palestiny je Ammán. Chtějí-li palestinství Arabové najít své politické vyjádření, musí tak učinit v Ammánu. Území na západ od řeky Jordán – Judea a Samaří – jsou prostě izraelská.“¹³

Že se situace jen tak nezmění, naznačoval i vývoj na izraelské politické scéně, kde na místo předsedy vlády v roce 1983 nastoupil muž s minulostí pravicového radikála, Jicchak Šamir. Politika, kterou vedl, přesně odpovídala jeho minulosti. Začal proti Palestincům uplatňovat tvrdší postupy a zrychlil výstavbu židovských osad na okupovaných územích, což kopírovalo jeho ideu anexe těchto území.

Na okupovaných územích logicky stoupalo napětí, které se vystupňovalo v roce 1987, kdy došlo k množství krvavých střetů mezi Araby, židovskými osadníky a izraelskou armádou. Radikální osadníci cítili podporu vlády, a proto byly jejich útoky odvážnější a brutálnější.

Při dvacátém výročí Šestidenní války vypukly na okupovaných územích další nepokoje. Na podzim roku 1987 zabili izraelští vojáci v Gaze sedm palestinských civilistů. O několik dní později zabil židovský osadník palestinskou školačku, a když byli v prosinci zabiti čtyři obyvatelé uprchlického tábora Džabalija, vypuklo první palestinské povstání tzv. intifáda.

Násilí se rychle rozšířilo i na Západní břeh Jordánu. Pro první palestinskou intifádu byly příznačné lidové demonstrace, vrhání kamenů a občasné užívání lehkých zbraní. Bylo by chybou se domnívat, že docházelo k sebevražedným atentátům. Mučednické útoky se staly fenoménem až druhé intifády. Není ani pravda, že by intifáda byla dílem OOP, přestože se Jásir Arafat později snažil vzbudit takový dojem. Pravda je taková, že nepokoje byly do značné míry spontánní a že k nim vedla spíše bezvýchodná situace Palestinců, než nějaký hlubší politický záměr.

Izraelci od Palestinců nic podobného neočekávali a intifáda je velmi zaskočila, proto byla jejich reakce mnohdy až nepřiměřeně brutální. Raněných bylo na obou stranách přibližně stejně, ale mrtví byli téměř jen na palestinské straně. O přístupu armády k nepokojům svědčí i památná věta ministra obrany Jicchaka Rabina: „*Budeme jim lámat ruce!*“¹⁴

Intifáda se stále protahovala a izraelská veřejnost k ní začala být otupělá. Kdy nepokoje skončily, se nedá přesně stanovit. Často bývá uváděn rok 1993. Podle izraelské organizace B'Tselem bylo v důsledku intifády zabito asi 1200 Palestinců, převážně civilistů, a asi 160 Izraelců, převážně vojáků. Počty raněných se vyšplhaly do tisíců.

Palestinská intifáda přinesla několik důležitých zlomů. V první řadě poškodila image Izraele ve světě, neboť záběry izraelských vojáků, kteří střílí do dětí házejících kameny, nepotřebovaly komentář. Byla také posílena palestinská národní identita. Palestinci přestali být závislí na okolních arabských státech. Ale asi nejdůležitějším pro budoucí vývoj se stal vznik dvou nových organizací, Hamásu a Islámského Džihádu. Tyto organizace se staly protipólem OOP a dokázaly přesvědčit většinu Palestinců o tom, že OOP je pouze stranou politických projevů a nikoliv stranou, která by byla schopná Palestincům nějak výrazně pomoci.

Hamás vznikl těsně po začátku intifády a stal se novou politickou vlnou mezi Palestinci. Přestože v Evropě je Hamás vnímán jako čistě bojová organizace, není tomu tak. Obrovská popularita Hamásu není způsobena ani tak jeho teroristickými aktivitami, jako jeho sociálním programem, který přináší podporu Palestincům žijícím na pokraji chudoby. Mnohdy je situace tedy taková, že otec rodiny vstoupí do Hamásu proto, aby zabezpečil svoji rodinu. Pro Palestince je sociální podpora v takové míře, jakou přinesl Hamás, nenahraditelná. Hamás na svoje aktivity shromažďuje finanční prostředky v zahraničí (převážně z Íránu a Sýrie).

I přes vznik Hamásu se ale s propuknutím intifády znásobil vliv OOP. Arafatovu vedení nahrál i fakt, že v létě roku 1988 se jordánský král Husajn rozhodl přenechat Západní břeh Jordánu budoucímu Palestinskému státu. Tím narušil plány některých radikálních židů,

kteří chtěli Palestince odsunout do Jordánska. Další podstatný průlom, který vedl k uznání OOP v celém světě, nastal na konci roku 1988. Ve svém projevu k Valnému shromáždění OSN Arafat odsoudil terorismus a vyjádřil ochotu a přání jednat o vytvoření samostatného demokratického palestinského státu.

3.3.3 Devadesátá léta a izraelsko-palestinský mírový proces

V devadesátých letech došlo k mnoha slibným mírovým pokrokům. Pád železné opony v Evropě zcela změnil rozložení světových sil a na Blízkém východě se upevnila diplomatická hegemonie Spojených států a tudíž i Izraele. Přesto se však v prvních letech po pádu železné opony objevily slibné mírové tendence. Pravicová vláda Jicchaka Šamira ale stále pokračovala ve výstavbě židovských osad na okupovaných územích, což působilo další střety mezi palestinskými demonstranty a izraelskou armádou během stále trvající intifády. Tato situace politicky pomohla izraelské levici, která do voleb v roce 1992 razila s heslem „Území za mír“^{*} a drtivým způsobem ovládla Kneset (izraelský parlament). Předsedou vlády se stal Jicchak Rabin, a mírový proces se tak mohl naplno rozběhnout. Rok 1992 přinesl ještě další klíčovou změnu. Bylo jí zvolení Billa Clintona americkým prezidentem. Právě Clinton začal z pozice nejmočnějšího muže světa iniciovat uzavření míru na Blízkém východě.

Izrael pochopil, že jediným možným partnerem pro vyjednávání je skutečně OOP. Jejich vzájemná jednání, za podpory Billa Clintona a jordánského krále Husajna, vedla k historickému okamžiku, když si 13. září 1993 Jicchak Rabin a Šimon Peres potřásli rukou s Jásirem Arafatem. Konečným výsledkem byla tzv. Dohoda z Osla. Po podepsání dohody prohlásil Jicchak Rabin:

*„Je nám souzeno žít společně na stejné půdě, ve stejné zemi.
My, vojáci, kteří jsme se vrátili z bitev poskvrněných krví...,
vám dnes pravíme: Už dost bylo krve a slz. Dost!“¹⁵*

Důsledků dohody z Osla bylo několik. V první řadě Palestinci uznali Izrael, což se později ukázalo jako chyba, neboť Izrael nakonec stejně odmítl uznat právo Palestinců na vlastní stát. Dále vznikla palestinská samospráva, což v praxi znamenalo, že z oblastí, kde se

^{*} Heslo a později i politický program, podle něhož měl Izrael činit územní ústupky výměnou za bezpečnostní záruky.

nenacházely židovské osady, se stáhne izraelská armáda a její místo zaujmou nově vzniklé palestinské bezpečnostní složky.

V obou táborech se ale mírové dohody neseťkaly s příliš velkým ohlasem. Palestinci tvrdili, že jsou pro ně příliš nevýhodné, a většina Izraelců se stavěla proti možnosti vytvořit palestinský stát. Tyto tendence vedly k eskalaci napětí, což vyvrcholilo hebronským masakrem. Lékař Baruch Goldstein vtrhl 25. února 1994 do mešity v Hebronu a začal střílet do modlících se muslimů. Než byl zastřelen, zmasakroval na tři desítky lidí. Jeho čin byl sice izraelskou vládou odsouzen, ale žádný jiný dopad na postoj izraelské reprezentace neměl. Zato palestinské radikální skupiny dostaly záminku pro rozpoutání vlastní krvavé kampaně. Objevila se nová taktika – sebevražedné atentáty. Spirála násilí se znovu roztočila, přinesla další desítky mrtvých a zkomplikovala postup mírového procesu.

Do září roku 1995 byly podepsány ještě další tři důležité smlouvy. První z nich zaručovala stažení izraelských vojáků z Gazy a Jericha. V reakci na ni přesunul Arafat své sídlo do Gazy a byl také oficiálně zvolen prezidentem. Palestinská samostatnost dostala první konkrétní obrysy. Další důležitou smlouvou byla mírová smlouva mezi Izraelem a Jordánskem, na jejímž vzniku se výrazně podílel Clinton. Třetí smlouvou pak byla tzv. Přejídná dohoda, která upravovala podmínky pro Západní břeh Jordánu, jehož některé části měly být předány Palestincům.

Další důležitou událostí podzimu 1995 byla vražda premiéra Jicchaka Rabina, kterého zastřelil náboženský sionista Jigal Amir. Během procesu s ním se ukázalo, že v pozadí nenávistných nálad stojí rabíni z jednotlivých osad, kteří štvou své posluchače proti mírotvorným tendencím. Ukázalo se také, že Rabinova smrt byla pro mírový proces přelomová. Jednání sice pokračovala, ale mezi izraelskými politiky nebyla ochota dosáhnout nějakého kompromisu. A přestože Rabinova kompromisní řešení nebyla zdaleka ideální, je nutno přiznat, že to byly jedny z prvních vstřícných kroků, které Izrael vůči Palestincům kdy učinil.

V roce 1996 se konaly volby do palestinských zákonodárných složek a také prezidentské volby. Prezidentem se stal opět Arafat a volby vyhrál s přehledem Fatah. Opoziční hnutí Hamás volby bojkotovalo. Do situace znovu vstoupil libanonský Hizballáh, který ostřeloval sever Izraele. Peres zareagoval velice nešikovně a spustil operaci s kódovým označením Hrozný hněvu, která Hizballáh nijak neoslabila a přinesla obrovské ztráty na životech libanonských civilistů. Neúspěch se projevil v následujících izraelských volbách, které vyhrála strana Likud. Do čela vlády se postavil Benjamin Netanjahu, který od počátku zvolil značně tvrdší kurz než jeho předchůdci. Nejenže oživil výstavbu židovských osad, ale

začal se také orientovat na konzervativní opozici Billa Clintona, který se snažil udržet mírový proces v pohybu.

Netanjahuova vláda byla také provázena množstvím kontroverzí. Když pomineme ty vnitrostátní, musíme zmínit minimálně skandál, kdy vyšlo najevo, že Netanjahu vydal příkaz k zavraždění předáka Hamásu na jordánském území bez vědomí jordánských úřadů. Agenti byli přistiženi a Izrael byl nucen dodat protijed a propustit několik desítek palestinských vězňů, mezi nimi i duchovního vůdce Hamásu Ahmada Jásína.

Ani Netanjahu ale nemohl úplně negovat výsledky mírového procesu, který zahájili jeho předchůdci. Pod americkým nátlakem byl donucen podepsat dvě smlouvy. Hebronský protokol, který přesunul většinu Hebronu pod palestinskou kontrolu a také tzv. Memorandum od Wye River, které přesunulo další desetinu území Západního břehu Jordánu pod palestinskou samosprávu.

Těmito ústupky však Netanjahu ztratil podporu ve vlastní straně a byl nucen vypsát předčasné volby. Jeho vláda se do dějin zapsala jako jedna z nejkontroverznějších izraelských vlád vůbec.

Jeho nástupcem se stal Ehud Barak, kandidát Strany práce.

„Kdybych se narodil jako Palestinec, zřejmě bych se stal členem teroristické organizace.“¹⁶

Barakova politika měla opět mírumilovnější tendence, přesto ale odmítal některé Palestinské požadavky, jako například návrat k hranicím z roku 1967. Počátek jeho vlády byl provázen několika nespornými úspěchy. V první řadě se mu podařilo zrealizovat stažení izraelských vojsk z Libanonu a podařilo se mu tak omezit protiizraelské akce Hizballáhu. Pokusil se také otevřít jednání se Sýrií a nabídl Golanské výšiny výměnou za bezpečnostní záruky. Jednání se vyvíjela slibně, ale izraelská opozice zorganizovala rozsáhlou kampaň proti opuštění Golan a Barak se nechal natolik ovlivnit, že dohodu nakonec odmítl. Barak se také účastnil posledních jednání s Palestinci v Camp Davidu pod záštitou Billa Clintona, jehož funkční období se chýlilo ke konci. Jednání se vyvíjela velmi slibně, ale vše nakonec ztroskotalo na otázce východního Jeruzaléma.

„Neúspěch summitu z Camp Davidu z roku 2000 je většinou komentován stylem: »Premiér Barak učinil v Camp Davidu historické ústupky ze strany Izraele a nabídl Palestincům 80% jejich území. To jim předtím žádný izraelský premiér nenabídl a už ani nenabídne. Arafat (tedy Palestinci) to však odmítl, a tím způsobil i následnou bezvýhodnou

situaci.« I když v řeči procent byly izraelské ústupky opravdu velkorysé, na skutečnou situaci je třeba pohlížet opatrně. Na palestinských územích by i po implementaci Barakova plánu zůstala zachována řada židovských osad, které by i nadále představovaly zdroj napětí mezi Izraelci a Palestinci. Plán měl stále daleko k palestinské představě návratu k hranicím před začátkem vojenské okupace v roce 1967. Také v otázkách Jeruzaléma a návratu palestinských uprchlíků šlo jistě kompromis hledat dál. Proto nelze klást následné kritické zhoršení vzájemných izraelsko-palestinských vztahů výhradně za vinu jedné straně.»¹⁷

3.3.4 Druhá intifáda

Ariel Šaron (tehdy ještě stále opoziční politik) podnikl 28. září 2000 vycházku na Chrámovou horu, která je posvátným místem muslimů. Všechna posvátná místa v Jeruzalémě podléhají náboženskému statutu quo, což mimo jiné zakazuje jejich zpolitizování. Šaron dopředu velmi dobře věděl jaké reakce může jeho vycházka vyvolat, přesto ji však podnikl. Je třeba si uvědomit, že se jedná o podobnou věc jako kdyby se Jásir Arafat přišel poklonit ke Zdi nářků.

Šaronova procházka zapůsobila velice rychle a rozpoutala obrovskou vlnu násilností, které začaly být pro své dlouhé trvání označovány jako druhá intifáda. Faktický dopad Šaronovy návštěvy však nebyl tak fatální. Je těžké si představit, že by jedna procházka po Chrámové hoře mohla rozpoutat násilí takového rozsahu. Je tedy pravděpodobné, že tento akt se stal pouze záminkou, která měla vyvolat násilnosti, které měly upozornit na desítky let neřešené problémy.

Oproti první intifádě prošel palestinský způsob boje značnou inovací. Namísto zápalných lahví a kamenů začaly být používány výbušné opasky sebevražedných atentátníků a dokonce i lehké rakety. Izraelská armáda svůj přístup také výrazně přehodnotila a při útocích proti radikálům nebrala ohled na velké množství civilních obětí. Její akce nabraly na brutalitě a podle organizace B'Tselem vykazovaly některé její zátahy znaky kolektivního trestání palestinského obyvatelstva. Docházelo k ničení palestinské infrastruktury a šikanování Palestinců na checkpointech. Druhá intifáda přinesla téměř čtyři tisíce obětí mezi palestinskými civilisty a téměř tisícovku mrtvých Izraelců.

Během druhé intifády přišel Izrael s taktikou tzv. mimosoudních likvidací šéfů Hamásu. Hlavním cílem izraelských raket byl dlouhou dobu šejch Ahmad Jásín, duchovní vůdce Hamásu. Jásín byl od dětství ochrnutý a používal kolečkové křeslo. Jeho dlouhý plnovous mu dodával osobitou image. Izrael se ho pokusil zlikvidovat několikrát, ale až 24.

března 2004 byl úspěšný. Jásín vyjízďel z mešity v městě Gaza, když ho jedna z izraelských raket dostihla. Kromě něj bylo zabito dalších šest lidí. Jásín ovšem nebyl organizátorem sebevražedných útoků, a tak jeho smrt vyvolala další vlnu násilí. Vystala také otázka, zda poloslepý stařec na kolečkovém křesle je skutečně adekvátním cílem takového útoku. Skutečného organizátora útoků zabili Izraelci o několik týdnů později. Abdel Azíz al-Rantíssi byl mozkiem celého hnutí. Ani tyto likvidace však nedokázaly Hamás oslabit.

Situaci Palestinců ještě komplikoval fakt, že úřad izraelského předsedy vlády nyní držel Ariel Šaron, který, ač to tak nemuselo vypadat, zdaleka neopustil své radikální protiarabské postoje. Mírový proces se téměř zastavil a Izrael nereagoval na žádné nabídky k jeho znovuožnovení. Snad nejlepší návrh byl přednesen v roce 2002 na meetingu Ligy arabských států v Bejrútu. Tento plán předpokládal stažení Izraelců za hranice před rokem 1967. Na tomto území by vznikl palestinský stát s Východním Jeruzalémem jako hlavním městem. Výměnou za to by arabské země navázaly s Izraelem plnohodnotné diplomatické styky. Jednalo se o nejvstřícnější nabídku, která kdy byla v tomto kontextu vyslovena. Izrael však reagoval zdrženlivě.

V roce 2002 přišel Ariel Šaron z návrhem, který zpočátku nevyvolal negativní reakce ani u Palestinců, ani u Izraelců. Mělo se jednat o bezpečnostní bariéru, která by oddělovala Izrael od Západního břehu a chránila by také některé židovské osady na okupovaných územích. Palestinci neprotestovali, neboť si mysleli, že zamýšlená bariéra by mohla vytvořit pozdější hranici jejich státu. Když se však ukázalo, že zeď má vest skrz palestinská území, a de facto tak připojit některé židovské osady s velkými územními celky k Izraeli, objevily se první velké protesty. Zeď navíc připojovala i několik palestinských vesnic, které by se daly bez problému obejít. Bariéra by tak přinutila 12 000 Palestinců stát se obyvateli Izraele a dalších 200 000 by velmi negativně ovlivnila například tím, že rozetne jejich pozemky či dokonce domy v půlce, farmáře oddělí od jejich polí atd. Je sice pravdou, že samotná idea bariéry by mohla částečně vyřešit některé problémy hraničních oblastí, ale v současné podobě se dá očekávat, že bude pouze dalším ohniskem sváru.

Po volbách v roce 2003, které vyhrál Likud v čele s Arielem Šaronem, vznikla silně nacionalistická vláda. V ministerských křeslech zasedli příslušníci Likud, ale také nacionalistických a náboženských stran.

Právě tato vláda přinesla v roce 2004 naprosto nečekaný návrh. Jednostranné izraelské stažení z Pásma Gazy. Znamenalo to vyklizení všech židovských osad na tomto území a odchod izraelské armády. Tento krok byl samozřejmě pozitivním posunem, nelze jej ovšem brát jako obzvláště milosrdný ze strany Izraele. Ve světě vznikl mylný dojem, že evakuace

Pásma Gazy je ústupek, který Izrael provádí na svůj úkor. Ve skutečnosti tomu bylo přesně naopak. Pásmo Gazy bylo pro Izrael závažným bezpečnostním problémem už čtyři desítky let. Tamější palestínští obyvatelé patřili mezi ty nejchudší a logicky i nejradikálnější, a osady v této oblasti tak permanentně vázaly velké množství vojáků a techniky. Časté útoky proti Izraelským cílům také snižovaly popularitu vlády mezi Izraelci. Navíc, dokud v Pásmu Gazy byly rozmístěny osady, nemohla armáda podnikat tak razantní útoky na Palestince jako dnes, neboť hrozilo nebezpečí i pro samotné osadníky. Izrael se navíc nestáhl úplně. Byla mu ponechána kontrola nad vzdušným a mořským prostorem, stejně jako nad hranicí s Egyptem. Pro Palestince se fakticky vůbec nic nezměnilo. Z politického hlediska se vlastně jednalo jen o administrativní tah, který nebyl založen na žádné dohodě a kterým se Izrael pouze zbavil strategického problému.

I přesto byl Šaronův plán silně podporován americkou vládou. V Izraeli to však bylo horší. Rozpoutala se kampaň proti stažení osad. Šaronovi někdo dokonce vyhrožoval. Přesto se plán podařilo prosadit a v roce 2005 i uskutečnit.

„Tyto aktivity začaly značně připomínat atmosféru, za níž byl v roce 1995 spáchán atentát na premiéra Jicchaka Rabina. Oproti Rabinovu politickému očerňování je však v případě Šarona jeden zásadní rozdíl: zatímco Rabinovi vyhrožovali (a nakonec ho i zavraždili) jeho političtí oponenti, Šarona začali ohrožovat lidé, které vždy sám podporoval, politicky je vychovával a byl jejich velkým vzorem.“¹⁸

V období těchto výrazných změn na politické scéně obou území se odehrála ještě jedna událost. Zemřel Jásir Arafat. Otec palestinského boje za nezávislost. Zemřel ve vojenské nemocnici v Paříži, kde se poslední dny svého života léčil. Arafatova smrt byla důležitá proto, že Palestinské liberální křídlo ztratilo svou jedinou silnou osobnost. Arafata v jeho funkcích nahradili jeho spolupracovníci, Mahmúd Abbás a Ahmad Kurája. Abbás se stal také novým palestinským prezidentem v řádných volbách v roce 2005. Arafatova smrt však ještě podpořila palestinské společnosti. Kdyby se Hamás nevzdal kandidatury Abbás by vyhrál jen stěží. O pravdivosti tohoto tvrzení byli všichni přesvědčeni, když Hamás v roce 2006 vyhrál parlamentní volby, a dokonce se mu podařilo sestavit vládu bez účasti Fatahu. Nutno podotknout, že tento výsledek situaci Palestinců spíše zhoršil. Izrael dostal do rukou další argument, proč s Palestinci nejednat. Zmrazil příjmy palestinské vlády, a palestinská samospráva je tak dnes na pokraji bankrotu. Situace se ještě vyostřila v létě 2006, když Hamás unesl izraelského vojáka, což mělo za následek množství vojenských operací izraelské armády v Pásmu Gazy. Na postu izraelského premiéra se objevil Ehud Olmert, který nahradil Ariela Šarona. Ten po těžkém srdečním záchvatu leží už mnoho měsíců v komatu.

V nedávných dnech otřásla Palestinou zpráva o blížící se občanské válce. Příslušníci Fatahu totiž údajně zaútočili na premiéra z řad Hamásu, Ismaíla Haníju, který vezl z Egypta peníze na pomoc Palestincům.

Po několikaměsíčních nepokojích mezi oběma hnutími se nakonec podařilo dojít k dohodě, která vytvořila vládu národní jednoty, kde figuruje Fatah, Hamas i nezávislí politici. Izrael však přesto odmítá s vládou jednat.

4 Libanon

4.1 Libanon v letech 1943 – 1975

Samostatný Libanon byl vyhlášen 22. listopadu 1943. Jeho základ byl položen už rozpadem Osmanské říše po první světové válce. V meziválečném období spravovala Libanon a Sýrii Francie. V roce 1926 byla vyhlášena Libanonská republika, která již nebyla součástí Sýrie, ale stále ji spravovala Francie. K definitivnímu vyhlášení samostatnosti došlo v roce 1943 a poslední francouzský voják opustil Libanon po skončení druhé světové války v roce 1946.

Situace v nově vzniklém státě nebyla jednoduchá, neboť na tomto malém území se střetává hned několik náboženských skupin, o kterých by si málokdo troufl tvrdit, že vedle sebe dokáží žít v míru. Křesťané, muslimové a drúzové. Pro udržení míru bylo nezbytné vytvořit takový politický systém, kterým by byla zajištěna práva všech skupin a přitom byl brán ohled i na jejich procentuální zastoupení.

Dohoda zakotvená v ústavě přesně určuje zastoupení jednotlivých náboženských skupin v parlamentu a také mezi ně rozděluje tři hlavní ústavní funkce: prezidenta, předsedu vlády a předsedu parlamentu. Vznikla tak naprosto unikátní parlamentní demokracie, která bez použití totalitních prvků moci dokázala udržet mír mezi jinde na světě znepřátelenými skupinami. Samozřejmě nechceme tvrdit, že mezi jednotlivými náboženstvími v Libanonu nepanovaly politické rozpory. Křesťané dokonce v roce 1936 založili Falangu, což je ozbrojené hnutí, které mělo původně chránit křesťany proti muslimskému nátlaku.

Velkou roli v utváření Libanonu hrálo i kulturní prostředí, prolínání arabské a evropské kultury. Tato symbióza udělala z Libanonu v šedesátých letech jednu z největších turistických velmocí na světě.

Rovnováha byla narušena, když po vzniku státu Izrael uprchlo do Libanonu na 100 000 Palestinců, kteří se usadili převážně na jihu země a výrazně narušili politickou atmosféru v Libanonu. Ve válce proti Izraeli byl navíc Libanon poražen a jen mezinárodní nátlak na Izrael zachránil velkou část jeho území. Palestinci přinesli do Libanonu spory a problémy. Křesťané se jich chtěli zbavit a stavěli se k Izraeli mnohem smířlivěji než muslimové, kteří byli naopak zarytými odpůrci nově vzniklého státu.

Libanon samozřejmě nepřetrhl vztahy se svým bývalým správcem, Francií, což vyústilo v další problémy během Suezské krize. Křesťané francouzský útok na Egypt neodmítali, zatímco muslimové se chtěli připojit ke státům, které vojensky podporovaly Egypt. V roce 1958 muslimové vyhlásili generální stávkou, která byla doprovázena

výtržnostmi Palestinců. Křesťanský prezident Camille Chamoun požádal amerického prezidenta Eisenhowera o pomoc. Námořní pěchota USA se začala vyloďovat na libanonských plážích a v polovině července 1958 bez problémů obsadila Bejrút. Až na malé střety nedošlo k žádným násilnostem. Po dohodě se Američané na podzim téhož roku stáhli.

Situace v Libanonu se zlepšila, ale byla stále napjatá, přestože se zástupci náboženských skupin dohodli na zachování neutrality Libanonu v zájmu udržení vnitřního míru. Množily se dílčí spory mezi jednotlivými politickými stranami a frakcemi různých politických skupin. Navenek však Libanon vypadal klidně. Ročně jej navštívily miliony turistů a byl nazýván Švýcarskem Středního východu.

V Šestidenní válce se podařilo Libanonu zachovat neutralitu, válka sem však přivedla další desetitisíce palestinských uprchlíků. Když v roce 1970 do Libanonu přesídlila i OOP, bylo jasné, že libanonská prosperita vezme brzy za své.

Křesťané nebyli dále ochotni tolerovat množství palestinských uprchlíků, protože se jimi cítili ohroženi. Během několika let se spory vyostřily natolik, že vedly k vypuknutí občanské války, která Libanon totálně zdevastovala.

Přestože by se na první pohled mohlo zdát, že tato země je naprosto nedůležitým hráčem v šachové partii Blízkého východu, není tomu tak. Právě občanská válka přesunula těžiště blízkovýchodního konfliktu do Libanonu a odborníci na mezinárodní politiku se shodují v tom, že vývoj izraelsko-palestinského konfliktu, může být přímo závislý na dalším dění v Libanonu.

4.2 Libanonská občanská válka (1975 – 1990)

4.2.1 *Příčiny války*

Jak už bylo výše zmíněno, příčiny občanské války v Libanonu lze hledat jak v náboženské rozmanitosti země, tak ve střetu politických zájmů mnoha regionálních i světových velmocí. Dopředu je třeba říct, že veškeré politické dění v Libanonu, od počátku jeho existence až dodnes, se dá jen těžko shrnout do několika stránek, neboť vlivů, které toto dění ovlivnily, je mnoho a část z nich není dodnes známa. Hovoříme-li o občanské válce, musíme zdůraznit, že se jednalo o válku převážně politickou, která nebyla doprovázena nijak silnou nenávisť mezi lidovými vrstvami. Válka se omezila na ozbrojené skupiny, které mezi sebou bojovaly o moc a řadové Libanonce užívaly většinou jako rukojmí.

Politický střet, který vyprovokoval válku, byl dlouhodobějšího charakteru a jednotlivé politické skupiny v něm sledovaly spíše zájmy velmocí, které je finančně podporovaly, než zájmy své vlastní. Od vzniku Libanonu panovalo napětí mezi muslimy a křesťany. Křesťané měli podobný problém jako židé v Izraeli. Cítili se nadřazení nevzdělanému muslimskému obyvatelstvu, a proto chtěli mít největší podíl na moci. Dokud tvořili křesťané většinu libanonského obyvatelstva, mohl systém, jenž jim dával hlavní mocenskou pozici, fungovat. Křesťané měli dokonce tajné styky s izraelskou politickou elitou a údajně přišli i s nápadem odsunutí libanonských muslimů do Sýrie a následným propojením Libanonu a Izraele. Hlavním průkopníkem těchto myšlenek byla křesťanská pravicová ozbrojená organizace Falanga, jež dostala název podle svého vzoru – španělských fašistů. Hlavními představiteli Falangy byli členové vlivné křesťanské rodiny Džamaílů. Falanga se s velkým odporem stavěla proti přítomnosti Palestinců v Libanonu a uvažovala, jak se jich zbavit. Naopak skupiny muslimů, jak šiitů tak sunnitů, palestinskou otázku podporovaly. Další důležitou libanonskou silou byli a jsou drúzové. Snad jediná skupina, která původně nehájila zájmy žádné velmoci. Během války se z pragmatických důvodů připojili k OOP, neboť rozbití Libanonu tak, jak jej prezentovali falangisté, nebylo v jejich zájmu. OOP přesídlila do Libanonu v roce 1970 po již zmíněném konfliktu s Jordánskem. Její příslušníci vytvořili v jižním Libanonu oblasti, kam se neodvážila vstoupit ani libanonská armáda. Falangisté se odmítali se situací smířit a napětí začalo stoupat. Libanonskou pozici navíc ohrožovaly útoky OOP na sousední Izrael, neboť se tak zvyšovalo riziko konfliktu se židovským státem.

4.2.2 *Průběh války do roku 1982*

S blížícím se rokem 1975 se začalo množit pouliční násilí, demonstrace a střety. Přibývalo mrtvých na obou stranách. Vše vyvrcholilo 13. dubna 1975, kdy neznámý útočník zabil čtyři muže při pokusu o atentát na Pierra Džamaíla. Falanga odpověděla ještě tentýž den o poznání brutálnějším způsobem, když přepadla a vyvraždila autobus převážející palestinské dělníky. Boje se vzápětí přenesly do ulic Bejrútu, který byl ještě nedávno nazýván Paříží Blízkého východu. Všichni si začali uvědomovat, že občanská válka je nevyhnutelná. Pokusy o politické řešení situace selhaly, neboť vůdcové jednotlivých skupin a sekt se nebyli schopni dohodnout, jak postupovat. Nikdo nebyl ochoten ustoupit. Navíc se fakticky rozpadla armáda. Oficiálně sice fungovala, ale rozdělila se na frakce stejným způsobem jako společnost a nebylo ji tedy možno použít jako celek. Kamal Džumblat, drúzský předák a levicově

smýšlející politik, se za podpory některých křesťanů a muslimských skupin pokusil izolovat Falangu z politického vlivu a zabránit tak dalším bojům. Pokus ale selhal a začaly se tak tvořit válečné koalice. Přestože je libanonský konflikt často podáván jako válka mezi křesťany a muslimy, je toto tvrzení velice zavádějící. Ve skutečnosti se jednalo o konflikt mezi politickými skupinami, které chtěly zachovat politický status quo, tedy ponechat hlavní moc v rukou křesťanů, a mezi skupinami, které požadovaly politickou změnu, tedy to, aby se na moci podílely všechny náboženské skupiny, a to podle svého zastoupení. Na základě těchto požadavků se utvořily dvě koalice. Převážně konzervativní, odmítající změnu, byla tzv. Lebanese Front^{*}, jejíž součástí byla Falanga a další křesťanské skupiny v čele s rodinou Džamaílů. Na druhé straně stála skupina s názvem Lebanese National Movement^{**}, která spolupracovala s OOP. V jejím vedení stál drúzský politik Kamal Džumblát. Páteř skupiny tvořili drúzové. Paradoxem je, že muslimská většina neměla žádnou vlastní politickou iniciativu. Někteří muslimové sympatizovali s OOP, jiní se později přidali do řad syrských sympatizantů.

Obecně se dá říci, že se očekávalo poměrně hladké vítězství křesťanských milic, které byly podporovány z Izraele a z Evropy, neboť na druhé straně stála neorganizovaná a špatně vyzbrojená armáda. Očekávání se nepotvrdilo a na konci roku 1975 se v podstatě nic nezměnilo. Neschopnost vlády diplomaticky vyřešit situaci způsobila rozšíření bojů po celé zemi. Docházelo k četným masakrům civilního obyvatelstva. V roce 1976 se v konfliktu začala výrazněji angažovat Sýrie. Její diplomatické úsilí bylo ale komplikováno křesťanskými protimuslimskými akcemi v Bejrútu a okolí. Protože se Sýrie nehodlala smířit s rozložením sil v Libanonu, kde se jí ani jedna bojující strana příliš politicky nezamlouvala, rozhodla se pro radikální krok. V květnu 1976 vstoupila syrská armáda do Libanonu, kde paradoxně zaútočila proti silám levicově orientovaného hnutí Lebanese National Movement. Důvodem tohoto kroku byla pravděpodobně silná protisyrská rétorika předáka organizace Džumbláta. Syřané však narazili na nečekaně tuhý odpor a jejich ztráty byly obrovské, neboť v horách obývaných drúzy se jejich těžká technika stávala spíše přítěží než výhodou. Když při bojích o vesnici Sawfar, kterou bránilo asi 100 obyvatel, ztratili Syřané 18 tanků a na tři stovky vojáků, zvolili při dobývání dalšího strategického bodu údajně velice krutou metodu. Ve strachu ze ztrát techniky byli do útoku posláni nejprve vojáci a až za nimi tanky. Podle pamětníků těchto bojů zahynulo při zmíněném útoku na tisíc syrských vojáků, přičemž proti nim stála necelá stovka partyzánů. Syrský postup vyvolal obrovskou nevoli v řadách arabských států. I přes

* Lebanese Front bylo pravicově orientované politické uskupení reprezentující zájmy křesťanů.

** Lebanese National Movement bylo levicově orientované uskupení hájící zájmy drúzů.

celoarabský odpor se Sýrie rozhodla definitivně skoncovat se svými libanonskými odpůrci. Do 16. října, kdy se konala mírová konference v Rijádu, byl Lebanese National Movement definitivně poražen. Na následné konferenci Ligy arabských států v Káhiře byla libanonská občanská válka prohlášena za ukončenou. Realita byla ovšem jiná. Bejrút byl rozdělen na křesťanskou a muslimskou část a OOP představovala pro vládu stále nepřekonatelný problém. Zavládl sice dočasný klid, ale vše záviselo jen na tom, zda se vládě podaří udržet svou autoritu. Jejím hlavním úkolem bylo reorganizovat armádu, jejíž většina během války dezertovala. Sýrie stále podporovala převážně křesťanskou vládu. 16. března 1977 byl zavražděn Kamal Džumblat, drúzský předák, který bojoval proti křesťanům a byl zároveň velkým kritikem syrské politiky. Byl také snad jediným politikem, jehož snahy měly vést k zachování Libanonu bez náboženských sporů. Záhy po atentátu se vynořil další problém. Křesťanům se znelíbila přítomnost jejich pomocníka, Sýrie, na jejich území, a tak vzplál další konflikt, během kterého syrské jednotky bombardovaly křesťanské části Bejrútu. To trvalo po celou dobu roku 1978.

V této době se v Libanonu také utvořila nová politická situace. Prezidentem se stal křesťan Elias Sarkis. Falanga prohloubila své vztahy s Izraelem, neboť se v jejím vedení ocitl mladý a ambiciózní Bashir Džamaíl, který se vrhl do spolupráce s Arielem Šaronem. Další křesťanskou buňkou, která spolupracovala s Izraelem, byly milice majora Saada Haddada nazývané South Lebanon Army. Sýrie po uzavření izraelsko-egyptského mírového paktu obnovila své vztahy s OOP a v dalším rýsujícím se konfliktu tak vznikly nové koalice.

V roce 1977 vzplanuly na jihu Libanonu boje mezi Haddadovými milicemi a OOP. Cílem bylo oslabit OOP a zabránit jí v protiizraelských akcích. Chování křesťanských milic však bylo natolik kruté, že způsobilo odchod jedné třetiny obyvatelstva žijících v této oblasti, což znamenalo odchod asi čtvrt miliónu lidí. Sýrie se pokusila vytvořit patnáctikilometrové nárazníkové pásmo, které by ukončilo boje a zároveň by Palestincům zabránilo v útocích na Izrael. Oblast měla hlídat libanonská armáda. Nikdo však nechtěl udělat první krok. Ten nakonec učinil Izrael obávající se rostoucího syrského vlivu v oblasti. Tak se uskutečnila první izraelská invaze do Libanonu. Stalo se tak 11. března 1978. Izraelské jednotky postoupily až k řece Litáni, ale okupace trvala jen tři měsíce, neboť tlak OSN donutil Izraelce ke stažení svých jednotek. Do oblasti byly poslány jednotky OSN označované UNIFIL. Pozice izraelské armády převzaly Haddadovy milice.

Po izraelském stažení se pozice bejrútské vlády stala neudržitelnou. Nejenže nebyla vytvořena vláda národní shody, ale stále častěji docházelo k výměnám předsedů vlád. Vlády padaly jedna za druhou a nebyl nikdo, kdo by zemi zajistil stabilitu. Libanon se rozdělil na

dvě fronty. Na jihu se odehrávaly střety mezi Izraelci a OOP, zatímco v Bejrútu a dalších velkých městech se opět množily útoky proti křesťanům i muslimům. Psal se rok 1982. Libanonské bezpečnostní složky se opět zhroutily. Množily se útoky proti zahraničním diplomatům a náboženským vůdcům.

4.2.3 *Izraelská invaze a další průběh války*

V červnu 1982 začala izraelská armáda uskutečňovat plán operace Mír pro Galileu, jejímž cílem bylo vytlačení OOP z Libanonu. Celá operace počítala s podporou Bashira Džamaíla, izraelského spojence a vůdce Falangy. Hlavní postavou operace Mír pro Galileu se stal Ariel Šaron.

Celá akce byla provázena těžkým bombardováním Bejrútu a dalších měst. Izraelská armáda došla až k Bejrútu. Za podpory Izraele byl prezidentem zvolen Bashir Džamaíl, který byl ovšem krátce po uvedení do úřadu zavražděn. Místo prezidenta převzal Bashirův bratr Amin, který byl v otázce spolupráce s Izraelem zdrženlivější. V reakci na atentát vstoupili Izraelci 15. září do Bejrútu, kde uzavřeli dvě čtvrti, ve kterých se nacházely palestinské uprchlické tábory Sabra a Šatila. Za pomoci Izraelců zde Falangisté zmasakrovali asi tři tisíce palestinských žen, dětí a starců. Přestože masakr podobného typu nebyl v dějinách války ničím neobvyklým, Sabra a Šatila vstoupily do dějin svou masovostí a také účastí izraelské armády. Za masakr byl přímo odpovědný Ariel Šaron. V nastalé situaci se podařilo dojednat vstup mezinárodních jednotek do Bejrútu. Jednotky složené z USA, Francie, Itálie a později i Velké Británie působily v Libanonu už několik měsíců, nyní měly zajistit mír.

Prezidentem byl Amin Džamaíl, který opět změnil politický kurs. Snažil se zbavit syrské i izraelské přítomnosti v Libanonu. Jeho činy byly ovšem silně tendenční. Mnohdy bývá označován za zrádného prezidenta, neboť pod tlakem USA a Izraele udělal mnoho kroků, které Libanon poškodily. Jedním z nich byla tzv. Dohoda 17. května, která měla zajistit stažení Izraelců, pod podmínkou, že se stáhnou i Syřané. V této dohodě byla ovšem skrytá věta: „*The state of war between Israel and Lebanon has been terminated and no longer exists.*“⁽¹⁹⁾ Tato věta jednoduše znamenala uzavření míru s Izraelem, což bylo pro muslimské skupiny obyvatelstva samozřejmě nepřijatelné. Izraelci se začali stahovat po řeku Litáni. Jejich odchod z regionu Chouf ale obnovil boje mezi křesťanskými a drúzskými milicemi (ty se po krátké odmlce po zavraždění Kamala Džumbláta znovu obnovily). V roce 1984 se začaly stahovat i americké a další evropské jednotky, které byly ochromeny masivními

teroristickými útoky v průběhu let 1983 a 1984. V roce 1984 také vláda pod tlakem drúzů a muslimů zrušila Dohody 17. května.

OOP začala z jihu Libanonu pomalu mizet. Její vedení našlo exil v Tunisku. Jižní Libanon obsadil militantní šíitský Hizballáh, což v překladu znamená Boží strana. Toto hnutí vzniklo v roce 1982 jako reakce na izraelskou invazi a jeho cílem bylo přetvořit Libanon v muslimskou republiku podle íránského vzoru a tím ukončit občanskou válku. Jeho dalším úkolem bylo vyhnání Izraelců ze země. Právě bojem proti Izraeli se Hizballáhu podařilo sjednotit rozštěpený šíitský odboj.

4.2.4 *Prohlubující se společenská krize a konec války*

V letech 1984 – 1989 se konflikt ještě vyostřil. Vytvořily se opět nové skupiny, které proti sobě bojovaly. Hlavní roli v tuto chvíli hrála Sýrie podporovaná koalice v čele s hnutím Amal, které zrušilo spojenectví s Hizballáhem, který tvořil další bojový tábor. Protisyrskou silou byla koalice zbylých bojovníků OOP, od které se Sýrie znovu odklonila, a drúzských milicí. Křesťanskou hybnou silou byl generál Michel Aoun, který vedl křesťanské milice sídlící severně od Bejrútu. Tento generál se také stal ministerským předsedou, a to v roce 1987.

V letech 1985 – 1986 se boje soustředily do oblastí uprchlických táborů, kde bojoval prosyrský Amal proti Palestincům. V roce 1987 se boje přenesly do Bejrútu, kde se poprvé výrazněji prosadil Hizballáh. V témže roce vstoupil do vysoké politiky i zmíněný generál Aoun, jedna z nejkontroverznějších postav libanonské politiky vůbec. Bejrút byl rozdělen na dvě části. Každá část měla vlastní vládu. Jednu vojenskou pod vedením Michela Aouna a druhou civilní, kterou vedl Salím al-Hoss.

V roce 1988 zahájil Auoun to, co sám nazval válkou za nezávislost. Měla vést k vyhnání Syřanů ze země. Jako obvykle se vše zvrhlo v bezuzdné vraždění civilního obyvatelstva a výsledek nebyl žádný.

Je nutné podotknout, že jak se válka blížila ke konci, dalo se už jen těžko odhadovat, kdo s kým bojuje. Místní obyvatelé říkají, že jet tehdy do Bejrútu znamenalo nevrátit se zpět, neboť město bylo rozděleno na stovky frakcí, kde muslimové bojovali s muslimy a křesťané s křesťany. Poslední léta války byla pouze ničením a vražděním, které nikomu nepřineslo žádný užitek. Občanská válka v Libanonu se vyčerpala, blížil se její konec.

V roce 1989 byly podepsány tzv. Táífské dohody, jež měly konečně zastavit probíhající boje. Tyto dohody byly pokrokové v tom smyslu, že měnily předválečný politický

system tak, aby byl výhodnější pro nekřesťanské obyvatelstvo. Bez této změny by pravděpodobně válka nikdy neskončila. Křesťanům se vyšlo vstříc v tom směru, že drúzové byli započítáni mezi muslimy, tudíž nedošlo k dalšímu úbytku křesťanské moci. Dohody také ponechaly velký prostor pro syrskou angažovanost v Libanonu. Nyní vstoupila do hry vojenská vláda Michela Aouna, která Táífské dohody neuznala. Aoun tvrdil, že se mu nelíbí velký podíl Sýrie na moci v Libanonu. Jak se za mnoho let ukázalo, byla to jen záminka k rozpoutání další vlny násilí, tentokrát už jen v Bejrútu a okolí.

Aoun byl podporován režimem Saddáma Husajna, který ale od své podpory začínal upouštět, neboť svou pozornost přesouval směrem ke Kuvajtu. Parlament Aounovi odmítl poslušnost, a tak přišla na řadu poslední operace války, kterou vedla Sýrie. Stovky Aounových stoupenců byly pobity a popraveny, sám generál uprchl do Francie, odkud se vrátil až po syrském stažení v roce 2005. Aoun později s oblibou tvrdil, že Libanon byl prodán Syřanům. Hořkou zajímavostí jistě je, že během současné libanonské krize, která dává vzpomenout na časy občanské války, je Aoun velkým stoupencem prosyrského tábora.

Válka v Libanonu tak definitivně skončila. Během roku 1991 se sice ještě objevily nějaké násilnosti, ale většina ozbrojených skupin (kromě Hizballáhu) byla odzbrojena a bezpečnostní složky začaly plnit své úkoly. Byly provedeny volby a začal nelehký proces rekonstrukce. Bejrút byl téměř srovnán se zemí. Ekonomika nefungovala. Vše muselo začít znovu. Válka si vyžádala na 150 000 mrtvých, 100 000 trvale postižených a nepočítaně raněných. Své domovy opustil téměř jeden milion lidí. Ekonomické ztráty se odhadují mezi 8 a 12 miliardami USD.

4.3 Poválečná léta a proces obnovy Libanonu

4.3.1 *Situace během let těsně po válce*

Vleklá občanská válka sice skončila, ale pozice Libanonu rozhodně nebyla jednoduchá. Území po řeku Litáni okupoval Izrael a zbytek území okupovala Sýrie, která kontrolovala veškeré politické aktivity země. Volby byly manipulovány a jakýkoliv politický odpor proti Sýrii byl nemyslitelný.

V roce 1992 byl zvolen nový parlament a v čele země zasedla vláda Rafika Haririho, kterého lze bez nadsázky označit za největší libanonskou politickou osobnost poválečných let. Hariri svého času patřil mezi nejbohatších deset lidí světa. Bylo tedy jasné, že jeho aktivity budou směřovat k obnovení ekonomického systému a k co nejrychlejší obnově zničeného Libanonu. Důležité byly i Haririho kontakty mezi světovými politiky. Jeho přátelství s Jacquesem Chiracem, kontakty ve vládě USA a styky ve vlivných arabských miliardářských kruzích, mu pomáhaly oslabovat vliv Sýrie i Izraele. Obnova Libanonu začala postupovat nebyvalým tempem za nemalého přispění Haririho vlastních finančních prostředků. Centrum Bejrútu, které bylo nejponičenější v celé zemi, bylo obnoveno během osmi let, což se může zdát jako dlouhá doba, ale člověk, který viděl Bejrút v poválečných letech, by potvrdil, že vzhledem k tehdejšímu stavu města je to doba až neuvěřitelně krátká.

Vedle Haririho vyrůstala v Libanonu další výrazná politická osobnost. Po válce se do čela militantního šiitského hnutí Hizballáh postavil šejch Hassan Nasralláh. Tento politik změnil program své strany. Upustil od záměru vytvořit v Libanonu muslimskou republiku iránského typu a soustředil se na jiný cíl. Vyhnání Izraelců z Libanonu. Chtěl vytvořit takové podmínky, za kterých donutí Izrael stáhnout se. Množstvím partyzánských akcí na územích okupovaných Izraelem se mu to nakonec podařilo. Hizballáh jako jediná frakční skupina zůstal po válce neodzbrojen a stal se tak výrazným problémem pro bejrútskou vládu. Izraelská armáda začala na jihu zotřovat své aktivity namířené proti Hizballáhu. Vše vyvrcholilo mezi 11 a 27. dubnem 1996, kdy izraelská armáda podnikla operaci Hrozny hněvu. Na 600 leteckých úderů na území Libanonu si tehdy vyžádalo 170 mrtvých civilistů, ale Hizballáh oslaben nebyl.

V těchto letech se také začíná měnit původní politická orientace jednotlivých skupin. Objevují se první náznaky nespokojenosti se syrskou přítomností v Libanonu, která zemi ekonomicky brzdí. Přestože protisyrská orientace drúzů a křesťanů byla všeobecně známá, nikdo se jí neodvážil oficiálně vyslovit. V roce 1998 vypršel mandát prezidentu Hrawimu a na

jeho místo byl ve zmanipulovaných volbách dosazen prosyrský politik Emil Lahoud. V roce 2000 se také vrátil do úřadu ministerského předsedy Rafik Hariri. Podařilo se mu vyjednat stažení izraelských jednotek z Libanonu, což Hizballáh deklaroval jako své velké vítězství. Je pravdou, že Izraelci se stáhli převážně z důvodu neudržitelnosti situace. Před Libanonci byl už jen jeden úkol. Zbavit se Syřanů. Zároveň se začínal rýsovat další problém. Jih Libanonu byl a stále je velice zaostalou částí, což způsobila izraelská okupace. Žijí zde převážně šiité, kteří jsou na pokraji chudoby, a Hizballáh zde vytvořil silnou členskou základnu a přišel s podobnou sociální činností jako Hamas v Palestině. Nabízí lidem práci, vzdělání a zdravotní péči ve svých vlastních zařízeních. Tito lidé by si jinak nemohli dovolit ani jedno, neboť v Libanonu je vše zpoplatněno a neexistují téměř žádné sociální jistoty. Celá věc je navíc komplikována dvacetiprocentní nezaměstnaností. Hizballáh čerpá své finanční prostředky z Íránu a Sýrie, které podporují jeho protiizraelskou činnost. Přestože se Izrael stáhl z Libanonu zůstává zde ještě jedna sporná oblast nacházející se na Golanských výšinách známá pod názvem farmy Šibáa. Izrael odmítá uznat, že patří Libanonu.

4.3.2 *Politická diferenciacie libanonské společnosti*

S odchodem izraelských vojsk se začínaly zvedat první nesmělé protesty proti syrské přítomnosti.

Na politickou scénu vstoupil Walid Džumblát, syn zavražděného Kamala Džumbláta. Drúzský předák byl jedním z prvních politiků, kteří otevřeně vystoupili proti ovlivňování libanonské politiky ze syrských kruhů. Napětí, které se začalo stupňovat, vyvrcholilo v roce 2004. Tehdy skončilo volební období prezidenta Lahouda. Sýrie měla ovšem eminentní zájem na tom, aby jeho období bylo prodlouženo zvláštním dekretem parlamentu. Tehdy se poprvé zvedla otevřená kritika proti Sýrii, jak ze zahraničí, tak z křesťanských a drúzských kruhů v Libanonu. Premiér Hariri sice formálně prodloužení funkčního období prezidenta přijal, na protest proti němu však na konci roku 2004 odstoupil. Díky politické podpoře USA se začal tvořit silný opoziční blok. Na libanonskou společnost měl ale největší vliv Haririho odchod z vlády. Mezi obyčejnými občany v Libanonu byl Hariri trochu naivně považován za stoprocentně čestného politika, který dělá vše správně. Protisyrské nálady se rozšířily do společnosti. Hariri za svou revoltu záhy zaplatil, 14. února 2005 se stal v ulicích Bejrútu terčem pumového útoku. Exploze zabila 16 lidí a stovku jich zranila. Vyhloubila třímetrový kráter a byla prý slyšet i v horách čtyřicet kilometrů daleko. Ať už vraždil kdokoliv, chtěl si

být svým úspěchem jistý. Libanonská společnost ale nepotřebovala žádná vyšetřování. Vrah byl pro všechny předem známý. Sýrie. Vražda také způsobila neuvěřitelnou mezinárodní smršť. Jacques Chirac, přítel zabitého expremiéra, požádal Sýrii o okamžité stažení z Libanonu. Pod tíhou událostí vypukla v Libanonu tzv. Cedrová revoluce. Drúzové, křesťané a sunnité pořádali jednu masivní demonstraci za druhou. Mezinárodní pozorovatelé odhadovali účast na jeden milion demonstrantů. To je třetina libanonské populace. Nutno poznamenat, že Hariri nebyl jedinou politickou obětí z řad opozice. Bylo zavražděno více než dvacet opozičních politiků a novinářů. Nikdo z nich ale nedosahoval Haririho významu.

Symbolem Cedrové revoluce se stala Haririho výzva, kterou napsal několik týdnů před svou smrtí:

*„I am inviting you to a new Lebanon in the 21st century,
a democratic, modern prosperous and energized Lebanon.
This can be achieved only if we work together, if we dream
together and if we make the Lebanon of our dream a reality.
Join us! Join Lebanon in the new voyage to a better future.“⁽²⁰⁾*

Pozice Sýrie byla již déle neudržitelná. Mezinárodní tlak vykonal své a 26. dubna 2005 bylo dokončeno stahování syrské armády. Libanon byl po třiceti letech opět svobodný. Do země se vrátil generál Aoun a mnoho politických vězňů dostalo amnestii.

Atentáty na politiky a opoziční novináře ale neustaly. Cedrová revoluce také přinesla jednu velmi negativní skutečnost. Od celé společnosti se oddělili šíité. Jediná skupina, která nepodporovala stažení syrských vojsk. Hizballáh stále nebyl odzbrojen a už tehdy mnoho lidí tušilo, že jeho arsenál daleko přesahuje možnosti libanonské armády. Chudí šíité byli nyní na okraji společnosti, ale většina Libanonců byla spokojena. Podle prognóz se blížil první ekonomicky úspěšný rok. Infrastruktura byla obnovena, ničivá občanská válka byla zapomenuta.

4.3.3 *Válka s Izraelem 2006*

V roce 2006 se očekával pětimiliardový příjem z turismu, snížení nezaměstnanosti. Když v červenci začala turistická sezóna, do Libanonu proudily tisíce turistů. Libanon užíval svobody plnými doušky. Pohádková sezóna skončila předčasně, 12. července pronikli bojovníci Hizballáhu na území Izraele a zajali dva izraelské vojáky a několik dalších zabil.

Jedna věc byla jasná. Slibná turistická sezóna je zničena. Všichni čekali odpověď, nikdo však tak masivní. O den později začalo izraelské bombardování. Libanonská televize ukazuje jeden zničený most vedle druhého. Izraelci cíleně útočili na infrastrukturu, která byla nedávno obnovena. O den později přišel útok na bejrútské letiště a Libanonem začal obcházet strach. První civilní oběti na sebe nenechaly dlouho čekat. Izrael začal bombardovat jižní předměstí Bejrútu, které je hustě obydleno šíitskými muslimy. Hizballáh odpověděl odpálením raket na severoizraelská města. Válečný konflikt se rozběhl a obě strany se odvolávaly na útoky toho druhého. Situace se vyhrotila poté, co USA daly Izraeli volnou ruku a nevyvíjely téměř žádný tlak na zastavení bojů. Izraelské útoky zesílily a byly méně cílené. Mrtvých civilistů přibývalo. Mezi největší tragedie se zapsal masakr v městě Kana, kde bylo zabito 50 žen a dětí ukrytých ve sklepě domu, jež zasáhla raketa. Hizballáh však izraelskými útoky nebyl nijak oslaben. Po třech týdnech konfliktu byla zničena většina libanonských mostů, obě letiště a stovky kilometrů silnic, ale Hizballáh tvrdil, že mu Izrael nezpůsobil téměř žádné ztráty. Izraelská armáda se po neúspěchu letecké ofenzívy rozhodla pro vstup na Libanonské území. Útok na pohraniční vesnice byl ale neúspěšný. Bojovníci Hizballáhu, kteří znali výborně terén, čekali na Izraelce připraveni v úzkých uličkách měst, kde byla izraelská supermoderní technika nepoužitelná. Jeden z bojovníků, se kterým jsem se setkal, dokonce tvrdil, že jen při jediném útoku padlo několik stovek izraelských vojáků. Ať už to pravda byla nebo nebyla, ztráty na životech vojáků byly velké. Mezinárodní tlak sílil a na půdě OSN se podařilo dojít k dohodě nad rezolucí pro Libanon, která rozšiřovala vojenskou misi UNIFIL, požadovala odzbrojení Hizballáhu a v první řadě nutila k zastavení bojů. Príměří bylo stanoveno na 14. srpna a obě strany jej až překvapivě precizně dodržovaly. V následujících týdnech začaly do země proudit první jednotky UNIFIL a hlavně humanitární pomoc, která se do země díky námořní blokádě nemohla dříve dostat. Libanon měl před sebou další dlouhé období obnovy země. Na libanonské straně zahynulo téměř 1200 civilistů. Útoky Hizballáhu zabily asi 80 Izraelců. Minimálně třetina libanonských obětí byly děti. Izrael použil během bojů zakázané zbraně jako tříštivé a fosforové bomby, ale i přes tato těžká porušení ženevských konvencí nebyl nijak potrestán. Ekonomické ztráty se odhadují na 5-7 mld. USD. Izraelské bombardování také způsobilo ekologickou katastrofu, když při bombardování palivových zásobníků vytekly do moře desítky tun ropy.

4.3.4 *Důsledky války a prognózy do budoucna*

Válka s Izraelem samozřejmě změnila politické ovzduší v zemi. Zatímco před válkou byl Hizballáh nenáviděnou přítěží, nyní se jeho pozice změnila. Je třeba si uvědomit, že brutalita izraelského útoku zapůsobila silně na všechny Libanonce. Libanonská armáda se ve snaze eliminovat důsledky konfliktu nezapojila do bojů, a Hizballáh se tak stal jediným uskupením, které Libanon bránilo proti izraelským útokům. Hizballáh navíc odůvodnil svůj poměrně nesmyslný útok proti izraelským vojákům, který vyvolal konflikt, tím, že Izraelci drží ve svých věznicích stovky Libanonců bez soudu a unesení vojáci měli sloužit jako artikl pro výměnu těchto vězňů. Tento fakt argumentaci Hizballáhu podpořil a strana získala množství přívrženců i na straně křesťanů a drúzů, což je v Libanonu velice nestandardní jev. Nutno podotknout, že civilní oběti popularitě Hizballáhu pomohly, neboť lidské ztráty umocňovaly protiizraelskou nenávist v řadách Libanonců. Hořkost nad způsobeným utrpením zradikalizovala myšlení ve společnosti a válka, podávaná ze strany Izraele jako obranná a jako válka proti Hizballáhu, tak měla opačný efekt. Místo aby Hizballáh oslabila, nevídaným způsobem ho posílila. Po skončení války se navíc Hassan Nasralláh, předák Hizballáhu, omluvil za utrpení způsobené Libanoncům a uznal podíl Hizballáhu na rozpoutání konfliktu. Jako vstřícný krok uvolnil miliony dolarů na obnovu poničeného jižního Libanonu. Válka oslabila prozápadní bejrútskou vládu vedenou premiérem Fuadem Siniory, kterého podporují politické strany sdružené okolo syna zavražděného expremiéra Haririho. Po válce tyto skupiny ztratily velké množství svých příznivců. Naopak Hizballáh dokázal své nové politické pozice výborně využít.

„To this enemy we say again: There is no place for you here and there is no life for you among us. Death to Israel!“⁽²¹⁾

O odzbrojení nechce Hizballáh ani slyšet a sliby o spolupráci s vládou se také záhy rozplynuly. Na konci roku 2006 vystoupili ministři Hizballáhu z vlády a požadují její demisi. Kabinet Fuada Siniory se však považuje za legitimní a odstoupit odmítá. Tentokrát jsou to následovníci Hizballáhu, kteří organizují statisícové demonstrace. Před úřadem vlády dokonce postavili stanové městečko a neodejdou pryč, dokud vláda nepodá demisi. V rozjitřené atmosféře došlo k další politické vraždě. Terčem se stal ministr průmyslu Pierre Džamaíl, jeden z největších odpůrců Sýrie a Hizballáhu. Na konci ledna vyhlásil Hizballáh generální

stávku, která se zvrhla v pouliční násilnosti a stavění barikád. Po střelbě na vysokých školách byly university uzavřeny a v Bejrútu byl vyhlášen zákaz vycházení. Situace se prozatím uklidnila, neboť armáda dokázala udržet pozice. Všichni se ale bojí, že se bude opakovat rok 1975 a bezpečnostní složky se stejným způsobem rozpadnou. To by znamenalo další občanskou válku, která by tentokrát měla pravděpodobně charakter střetu šíitů a sunnitů, neboť právě mezi těmito skupinami panuje v současné době největší napětí.

Nyní je na místě vysvětlit, kdo je vlastně libanonská vláda a kdo stojí proti ní. Jak už bylo řečeno, vládu vede Fuad Siniora, jehož kabinet je podporován jak Saadem Haririm (syn zavražděného expremiera), tak drúzským předákem Walidem Džumblátem (syn zavražděného Kamala Džumbláta). Jedná se tedy o koalici drúzů, křesťanů a sunnitských muslimů. Proti vládě stojí prosyrský tábor vedený hnutím Hizballáh a štědře dotovaný ze Sýrie a Íránu. Mezi další strany podporující Hizballáh patří například šíitský Amal nebo politici okolo generála Aouna, který vraždění civilistů na konci občanské války omlouvala nenávistí právě k Sýrii.

Jaká je tedy budoucnost Libanonu? A kdo je za celou situaci zodpovědný? Budoucnost Libanonu bude skutečně záviset na tom, zda se armádě podaří situaci udržet. Hizballáh, přestože jeho finanční i zbrojní arzenál je obrovský, nemůže mít ambice pouštět se do bojů s nerozdělenou armádou. Pokud se to nepodaří, válka je pravděpodobně na spadnutí a Libanonci pak čekají jen léta dalšího utrpení a prolévání krve.

Odpověď na druhou otázku je mnohem složitější a pravděpodobně se ani nedá úplně přesně vystihnout. Hlavní zodpovědnost leží z dlouhodobého hlediska na Izraeli, který v regionu představuje trvalou příčinu nestability a který je poměrně solidním argumentem pro extremistické organizace. I jeho brutální zásah v Libanonu v podstatě Hizballáh posílil. Nutno ale podotknout, že útok Hizballáhu na Izrael v době, kdy Libanon čekal ekonomickou prosperitu, byl nesmyslný a z pohledu celého Libanonu netaktický. Svůj účel však splnil. Posílil Hizballáh na domácí politické scéně a v podstatě politicky zlikvidoval protisyrskou koalici v libanonské politice. Sýrie samozřejmě nezapomněla poukázat na fakt, že sotva její jednotky opustily Libanon, hned se objevil další konflikt, a že její jednotky zajišťovaly v Libanonu mír. Množí se tak spekulace, že Hizballáh byl k útoku vyzýván právě Sýrií, již byla trnem v oku nejen libanonská prosperita, ale i fakt potupného odchodu z Libanonu. Ani Hizballáh se v tomto ohledu nechová státoporně a jeho násilné protivládní protesty působí jen problémy a vyvolávají v zemi nestabilitu. Stejně výtky by se ale daly použít proti prozápadní vládě, která, alespoň podle mého názoru, měla již dávno odstoupit a vypsát nové volby. Bylo by tak předejito násilí a ztrátám na životech na obou stranách.

5 Střet civilizací

Po skončení Studené války se zhroutila světová politická rovnováha. Doposud jasné rozdělení světa na dvě poloviny se rozpadlo a nikdo netušil, jak se svět přerozdělí. Západní mocnosti ztratily rozpadem SSSR úhlavního nepřítele, a také proto si někteří politici a odborníci mysleli, že boj o moc ve světě skončil a na celém světě zavládne mír. Realita ovšem ukázala, že celý svět bude v budoucnu čelit jinému střetu. Střetu, který nebude mít politický charakter, ale charakter kulturní.

Snad nejmarkantnější je v posledních letech otevřený střet Evropy a Ameriky s islámským světem. Každodenně všichni v médiích slyšíme o dalších útocích nebo válečných konfliktech. Západní Evropa a Spojené Státy si svým přístupem vychovaly nového nepřítele, kterého můžeme označit jako světový terorismus. Právě terorismus je v současné době nejvýraznějším projevem střetu civilizací, jak ho formuloval americký politolog Samuel P. Huntington. Podle Huntingtona je střet kultur nevyhnutelný. Jednotlivé kultury se obracejí zpět ke svým kořenům, což zvyšuje jejich odpor k jakýmkoliv vnějším vlivům. Právě islám prožívá v posledních letech nejvýraznější obrození a jeho fundamentálnost je způsobena nelehkou sociální situací a nevzdělaností mnoha jeho vyznavačů.

Jaké jsou ale skutečné příčiny terorismu? Jak se na střet civilizací dívají lidé na druhé straně barikády a jak lidé, jejichž životy tento střet ovlivnil? Je střet civilizací skutečně nevyhnutelný a je kultura skutečnou příčinou rozporů?

Libanon a Izrael. Právě tady probíhá civilizační střet mezi muslimy a západní civilizací nejintenzivněji a nejkrvavěji. Právě izraelsko-palestinský konflikt je hlavním problémem, který způsobuje nenávisť mnoha muslimů vůči Evropanům a Američanům. Izrael je pro ně reprezentantem západní civilizace, a tak izraelská politika utváří nepřátele i Evropě a Americe. Libanon je zase zmenšeným modelem střetu, který v budoucnu, alespoň podle Huntingtona, čeká i Evropu a možná celý svět. Relativně bohatá menšina křesťanů a sunnitských muslimů podporovaná západem zde svádí boj s méně vzdělanou, ale početnější skupinou šíitů, kteří mají sklon k radikálnějšímu chování. Pomyslným jazýčkem na vahách je pak nevelká etnická skupina drúzů, která své aktivity směřuje spíše směrem ke smíru a vytvoření sektářsky nerozděleného Libanonu. Tento model můžeme vztáhnout na situaci bohatého a vzdělanějšího západu, který se zatím nepřímou střetává s muslimy. Je ale velice pravděpodobné, že v budoucnu by mohlo dojít k bližší a otevřenější konfrontaci. V konfliktu, kterému dnes Blízký východ čelí, představuje zásadní problém Izrael. Hovoříme-li nyní o

muslimech, máme na mysli spíše Araby, popřípadě kultury spřízněné s Íránem. Tito muslimové se doposud s existencí Izraele nesmířili. Židovský stát je pro ně symbolem násilí a utrpení a představuje v jejich očích západní implantát. Otázka Palestiny je pro Araby skutečně velice choulostivá. Důkazem může být nedávná poprava bývalého iráckého prezidenta Saddáma Husajna. Poslední diktátorova slova byla: „*Palestina je arabská!*“²²⁾ Irácký exprezident se ve své poslední větě nezmínil o utrpení svého národa sužovaného okupací a terorismem, ale zmínil největší arabský komplex, Palestinu. Můžeme bez nadsázky říci, že nebytí Izraele a jeho střetů s okolím, rozpory mezi muslimskou a euroamerickou částí světa by jistě nebyly tak výrazné a tak krvavé.

Libanon a Izrael a jejich konflikty tvoří tedy model, podle kterého by se v budoucnu mohl odehrávat globálnější střet, který však bude mít obdobný charakter. Pro evropského čtenáře je jistě přínosné seznámit se se zkušenostmi a názory lidí, kteří takovému konfliktu čelí po celý svůj život. Proto jsem se zeptal obyvatelů Libanonu, kteří přežili vleklou občanskou válku a trpěli letním konfliktem s Izraelem, jaký je jejich pohled na střet civilizací, na islám a křesťanství, na soužití těchto dvou náboženských skupin a na jejich vzájemné vztahy.

Je také důležité si položit klíčovou otázku, zda je terorismus skutečně čistě politickým a náboženským produktem, nebo se jedná spíše o sociální problém. Je terorismus více produktem politiky islamistů, nebo je jeho živnou půdou spíše chudoba, nevzdělanost a špatná životní situace či zkušenost? Právě na tyto a další otázky by měla odpovědět následující část této práce.

5.1 Střet civilizací v praxi

5.1.1 *Názory a postoje občanů Libanonu*

V létě 2006 jsem navštívil Libanon, abych shromáždil názory a postoje místních lidí. Netušil jsem, že budu sám vystaven střetu civilizací doslova v přímém přenosu. V době mého příjezdu byl Libanon zemí, která očekávala turistickou sezonu s příjmem okolo pěti miliard dolarů. Prozápadne orientovaní občané si mnuli ruce a mysleli si, že se jim podařilo zbavit se politické nestability, která zemi sužovala v podstatě od počátku existence. Ukázalo se ovšem, že problémy byly pouze skryty, nikoliv vyřešeny. Na otázky ohledně budoucnosti Libanonu odpovídalo mnoho lidí velice optimisticky. Dvacetiletý student ekonomie Bassam Al-Ahmadieh k tomuto problému poznamenal: „*Všichni doufáme, že už tu bude klid. Když se*

konečně podařilo dosáhnout odchodu syrských vojsk, tak nic nebrání dalšímu ekonomickému rozvoji Libanonu. Je sice pravda, že naše oblast je díky dlouhodobým problémům s Izraelem a Palestinci trvale nestabilní, ale pevně věřím, že Libanon se do těchto problémů už nikdy nezaplete.^{“23)} Tento názor, nebo spíše optimismus v něm obsažený, lze označit za charakteristický pro velkou část libanonské společnosti. S výjimkou šíitských muslimů. Jeden z nich, Saad Beri, úředník, odpověděl na otázku, jak vidí současnost a budoucnost Libanonu, takto: *„Nemyslím si, že politika současné vlády je směřování správným směrem. Odchod syrských vojsk je sice částečně pozitivním krokem, ale může Libanonu také přinést další nestabilitu. Vláda se zabývá zahraniční politikou a nestará se o domácí problémy. Chudoba naší komunity je značná a nikdo se nesnaží zaopatřit hladovějící a dát práci nezaměstnaným. Také si myslím, že odepisovat Hizballáh je velice předčasné.*^{“24)} Pojdme se blíže podívat na jednotlivé odpovědi. Z dnešního pohledu můžeme říci, že druhá odpověď byla značně realističtější. Obě odpovědi také odhalují další zásadní problém, který je velice nadčasový a aplikovatelný na jakoukoliv oblast. Odráží postoj dvou komunit, z nichž jedna je politicky perspektivní (prvně jmenovaný student) a druhá neperspektivní (šíitský muslim). Prvně jmenovaný student je příslušníkem komunity, jejíž sociální problémy jsou srovnatelné právě s šíity. Mezi oběma komunitami tedy není žádný výrazný společenský rozdíl. Dalo by se tak čekat, že jejich odpovědi na položenou otázku budou podobné. Proč ale byly jejich odpovědi tak odlišné? Odpověď lze hledat v postavení obou komunit na poli politickém. V tehdejší situaci se šíitský respondent cítil být neperspektivní politickou skupinou. Mnoho Libanonců šíity považovalo za zrádce, a to kvůli jejich odmítavému postoji k odchodu syrských vojsk. Mezi šíity panovala v té době značná společenská deprese. Musíme si uvědomit, že tento efekt je klíčový pro celou situaci na Blízkém východě, neboť není neobvyklé, že pokusy o izolaci jedné skupiny vyvolaly nepřiměřené reakce. Můžeme připomenout situaci v Iráku, kde jsou sunnité, které podporoval Saddám Husajn, vystaveni útokům ze strany šíitů. Obdobná situace by ale mohla časem nastat i v Evropě, kde se podobným problémem dříve nebo později stanou přistěhovalci, obzvláště velké společně žijící komunity jedné národnosti. Z pohledu Evropy je přistěhovalecká politika jednou z klíčových otázek, jelikož přístup k přistěhovalcům může silně ovlivnit mínění jejich příbuzných v původní zemi a nepřímo tak ovlivňovat názory na evropské chování. Rámi Al-Ahmadieh, Libanonec studující v USA, hovořil o svém postoji k přistěhovalcům takto: *„Arabové by si měli uvědomit, že jak v Evropě tak v Americe se k arabským přistěhovalcům chovají lépe než v mnohých arabských zemích, což je opravdu krutý paradox.*^{“25)} Libanonský podnikatel v Německu Ahmed Shaja hovořil o rozdílech mezi emigrací do Evropy a arabských států: *„Po osmi letech v Německu jsem dostal*

bez větších průtahů státní občanství. Kdybych něčeho podobného chtěl dosáhnout v nějakém arabském státě, byl bych považován za blázna a nikdy bych se společensky nemohl přiblížit k domácím obyvatelům. Evropa je v tomto směru velice liberální a je smutné, že někteří přistěhovalci těchto výhod zneužívají a působí Evropanům problémy, což vrhá špatné světlo i na ostatní.²⁶⁾ K tématu přistěhovalců se váže ještě další názor libanonského přistěhovalce v ČR. Šiitský muslim Mohammed Hamad hovořil o aféře, která proběhla v několika evropských zemích, kde bylo muslimským ženám zakázáno nosit do škol a na veřejná místa šátky: „Je pro mě naprosto nepochopitelné, jak si muslimové ve Francii a jinde mohou dovolit takovýmto způsobem protestovat. Pokud chtějí nosit šátky a užívat svých vlastních zvyků, ať se vrátí domů. Jako přistěhovalci se musí přizpůsobit okolí a nemohou si myslet, že se okolí přizpůsobí jim.“²⁷⁾ Je zajímavé, že i Libanonci žijící v Libanonu považují arabské přistěhovalce v Evropě, kteří páchají výtržnosti, spíše za problém, který Arabům dělá ve světě špatné jméno, než že by s nimi soucítili.

Otázka přistěhovalců je důležitá i podle S. P. Huntingtona, který ve své knize *Střet civilizací* hovoří o přistěhovalcích jako o možných mostech mezi jednotlivými kulturami, které by mohly, v případě nějakého širšího civilizačního střetu, působit jako zklidňující faktor. Huntington ale také uvažuje opačnou možnost. Totiž že by se právě imigranti stali roznětkou takového střetu. I proto je přístup k přistěhovalcům do Evropy tak důležitý. Jak je ale vidět z předchozích názorů, přistěhovalci nemusí být vždy problémovou skupinou. Právě těchto lidí by měl Západ využít pro svůj vliv na ostatní světové kultury a komunity.

Dalším velkým tématem *Střetu civilizací* je otázka, zda spolu odlišné kultury (v tomto případě hovoříme o muslimech a křesťanech) dokáží žít v jednom státě bez velkých střetů. Právě v Libanonu tyto dvě komunity vedle sebe žijí. Křesťan Pierre Khouri, úředník, o muslimech hovořil takto: „Ať se nám to líbí nebo ne, žijeme jednou ve společné zemi a musíme spolu nějak vyjít. Osobně nemám nic proti muslimům. Mnoho mých přátel jsou muslimové. V politice je to ovšem jiné. S muslimy se budeme vždy střetávat v názoru na Sýrii a Izrael. Uznávám, že Izrael je pro Libanonce velkým nebezpečím, ale naprosto nesouhlasím s tím, aby naše země tolerovala nepřipustné chování Palestinců jen proto, že se jim u nich doma děje bezprávi. Stejně tak si myslím, že Libanonci se obejdou bez přítomnosti syrských vojáků.“²⁸⁾ Tento názor se dá označit za charakteristický pro většinu křesťanů, ale i drúzů, jejichž přístup k palestinské otázce není tak radikální jako přístup muslimů. Všimněme si, že mluvčí se vůbec nezmínil o existenci Hizballáhu, a to proto, že před 12. červencem 2006, kdy vypukl ozbrojený konflikt s Izraelem, jej prakticky žádný Libanonec nepovažoval za důležitého hráče. O deset dní později mi Pierre Khouri odpovídal znovu na tutéž otázku,

tentokrát ovšem jako válečný uprchlík, který utíkal s rodinou před bombardováním svého města: „*Tato situace je přesně ukázkou toho, co jsem minule říkal, všechno je to jen otázka politiky. Hizballáh udělal velice hloupý tah, ale to, co rozpoutal Izrael je teror mnohem větší a horší. Proč bombardují křesťanská města a vesnice a tvrdí že ničí Hizballáh? A kde je Evropa a Amerika? Proč nám nepomohou? Nejsem voličem Hizballáhu, ale kdyby mě požádali ať jdu bojovat, půjdu. Ne za Hizballáh, ale za Libanon.*“²⁹⁾ Tento názor je v opozici k tomu, co zmiňuje Huntington ve své knize. Huntington hovoří o tom, že příslušníci jednotlivých kultur se vždy přimknou k té své a budou bojovat za kulturu, ke které náleží. Z posledního příspěvku je ale evidentní, že tomu vždy nemusí tak být. Podle Huntingtonovy teorie bychom očekávali, že muslimové budou stát za Hizballáhem a křesťané se budou naopak stavět proti němu. Obecně se však dá říci, že přehnaně tvrdá izraelská reakce na chování Hizballáhu měla za příčinu vznik protiizraelských a protizápadních nálad spíše než odsouzení jednání Hizballáhu. Všimněme si také, že mluvčí obviňuje ze situace Evropu. To je právě dokladem faktu, že Libanonci a obecně Arabové často ztotožňují izraelskou politiku s politikou Evropskou či Americkou. Podobnou tendenci můžeme pozorovat i v názoru šíitského muslima, automechanika Rashida Masrího, který naopak vysvětloval svůj postoj ke křesťanům: „*V současné době je naše komunita vnímána jako zrádci. Přitom bychom si všichni měli uvědomit, jak je důležitá soudržnost křesťanů a muslimů zvláště v tak slabé zemi jako je Libanon a zvláště v tak nestabilní oblasti jako je Blízký východ. Musíme si uvědomit, že hlavním nepřítelem je v první řadě Izrael a Amerika, která řídí jeho kroky, a my se musíme důrazně stavět za arabskou otázku. Ne však za cenu rozvratu Libanonu.*“³⁰⁾ Tady vidíme další názor, který odporuje Huntingtonově teorii. Názor, kde národní zájem převažuje nad zájmem kulturním.

V tuto chvíli je na místě položit si otázku, o co vlastně v Libanonu jde. Narozdíl od izraelsko-palestinského konfliktu se libanonský problém nikdy nedostal do evropských médií ani na titulní stránky světových novin. Je evidentní, že kamenem úrazu je náboženská různorodost obyvatel. Podle britského politologa Patricka Sealea tkví jádro libanonského problému v rozdělení moci mezi maronity a sunnity, které dnes již nereflektuje demografickou ani politickou realitu Libanonu a je nutné jej nahradit modelem, který by lépe vyjadřoval zastoupení všech menšin v libanonských státních strukturách. V ideálním případě by již nešlo o model postavený na konfesním dělení, které bylo vždy zdrojem mnoha sporů, ale na sekulárním občanském principu, který by umožnil každému schopnému Libanonci či Libanonce, bez ohledu na vyznání, zaujmout ve státě ty nejvyšší funkce.

Takovéto rozdělení je ale příliš nereálné, neboť v Libanonu, jak už bylo a ještě bude několikrát zmíněno, existuje množství zahraničně-politických tlaků, pro které je současná nestabilní situace spíše výhodou.

Mnoho libanonských politiků povyšuje náboženskou příslušnost nad státní příslušnost a to je další důvod, proč je situace v dnešních dnech tak napjatá. Teprve až budou tyto hodnoty změněny, bude mít Libanon ambice stát se zemí, kterou nebudou sužovat problémy týkající se náboženské příslušnosti obyvatel.

5.1.2 *Názory z válečných dnů*

Za několik dní, 12. července 2006 došlo k únosu izraelských vojáků Hizballáhem. Optimistická budoucnost Libanonu se rozplynula. Začalo těžké bombardování celého libanonského území. Já osobně jsem v bombardovaném Libanonu strávil jen několik dní, během kterých jsem ale poznal, že vidět válku v televizi a z okna je opravdu velký rozdíl. Zde jsou válečné názory lidí, kteří neměli kam uprchnout a kteří museli doufat, že válka skončí co nejdříve.

Na úvod uvádím pár bezprostředních reakcí na útok Hizballáhu a počáteční izraelské bombardování:

Letecký inženýr Anwar Al-Ahmadieh, drúz: *„Doufám, že nás Izraelci konečně Hizballáhu zbaví, abychom mohli v klidu žít a nemuseli se bát, kdy nám zase začnou padat na hlavu bomby.“*³¹

Žena v domácnosti Laila Al-Ahmadieh, drúz: *„Je to všechno jen politická hra, Sýrie ovládá Hizballáh a je jí trnem v oku naše prosperita a Izrael zase nepohrdne žádnou šancí zničit to, co se dlouhá léta budovalo. Nejhorší je, že až tahle válka skončí, budeme muset začít znovu.“*³²

Dělník Mahmoud Manar, šiitský muslim: *„Můj dům dnes zničila izraelská raketa. Já a moje rodina jsme přežili jen zázrakem. Nezajímá mě politické pozadí této války, protože je pro mě až příliš osobní.“*³³

Úředník Rashid Mansour, křesťan: *„Za tímhle vším stojí jednoznačně Sýrie, Hizballáh neměl žádný obhajitelný důvod pro to, co provedl. Izrael teď pouze využívá záminku, kterou dostal. A všechno odnese Libanon.“*³⁴

V předchozích příspěvcích si můžeme všimnout rozmanitých postojů k problému. Je ale velice zajímavé, že i přes počáteční proizraelské postoje některých skupin (viz. první názor) se všechny strany během konfliktu více či méně přimkly k Hizballáhu a postavily se proti agresorovi, kterým pro ně byl Izrael.

Na tomto místě si nemohu odpustit krátkou zmínku, která má za úkol ukázat, že válka samotná nesvědčí ani křesťanům ani muslimům, ať už je vedená za jakýmkoliv účelem. Po dvou dnech těžkého bombardování jsem hovořil s naším sousedem. Tento člověk mě mezi Libanonci překvapil svým proizraelským postojem a velice se zastával izraelského jednání, přestože nám v tu chvíli padaly izraelské rakety na hlavu. O dvě hodiny později zasáhla jeho dům izraelská raketa a zabila celou jeho rodinu. Na základě tohoto tragického příběhu bych chtěl zdůraznit fakt, že válka je velice osobní záležitostí a velice jednoduše vyvolá v člověku nenávist. Je těžké přesvědčit člověka, který přišel o celou rodinu, že ten, kdo zabíjel, se jen bránil. Právě proto si musíme uvědomit, jak velký rozdíl je mezi politikou a každodenním životem.

Tématem, které provází celý střet muslimů a západní civilizace, je terorismus, který se také stal oblíbenou záminkou pro různé vojenské akce. Terorismus v rozličných formách provází celý izraelsko-palestinský konflikt. Dalo by se říci, že i záminkou pro izraelské útoky na Libanon v létě 2006 byl v podstatě terorismus, i když tento konkrétní případ je velice sporný.

Právě otázka Hizballáhu, který bývá často označován za teroristickou organizaci, je pro Libanon klíčová. Hizballáh může být ale považován i za regulérní politickou stranu, která hájí politická práva svých voličů, přičemž toto je z velké části založeno na náboženské příslušnosti. Hizballáh je stranou, která si voliče získává nekompromisním postojem vůči Izraeli, ale hlavně svou prospěšnou sociální činností, kterou podporuje chudé Libanonce, na což libanonská vláda nestačí. Obdobná situace je i v Palestině, kde podobnou úlohu hraje Hamás. *„Označovat Hizballáh za teroristickou organizaci je pouze politický tah. Je to regulérní politická strana.“*³⁵⁾ Takto se na Hizballáh dívá šíitský univerzitní student Mohammad Anjar. Podotýkám, že v libanonské společnosti snad neexistuje člověk, který by Hizballáh považoval za teroristickou organizaci. I jeho největší političtí odpůrci k němu přistupují jako k politickému rivalovi.

Terorismus má ale mnoho tváří, tady jsou další názory: *„Řekněte mi ale, co je to terorismus? Nikdo jej ještě přesně nedefinoval. Když izraelská raketa zabije dvacet palestinských dětí, může svůj čin lehce ospravedlnit slovy, že útočila na teroristy, zatímco Palestinec, který se odpálí mezi dvaceti dětmi izraelskými, je okamžitě označen za teroristu.“*

*Nikdo nemůže schválit vraždu dítěte, ale problém tohoto světa je ten, že to, co je a není terorismus, je posuzováno velice neobjektivně. Vzniká pak jistá skupina lidí, která je označována za teroristy, aniž by jimi ve skutečnosti byla, a tady si myslím, že je největší prostor pro vznik sektářské nenávisti a nenávisti vůči těm mocným státům, které toto z vlastní vůle určují.*³⁶⁾ Toto je názor bývalého drúzského vysokoškolského profesora, pana Hádiho Ismaíla, který se ve svém názoru shoduje s Huntingtonem. Poodhalil také další velký rozpor mezi Západem a muslimy, což je právě zmíněný neobjektivní přístup k násilnému chování odlišných skupin. Huntington ve své knize zmiňuje příklad, kdy se muslimové cítili nejvíce poškozeni. V roce 1993 nařídil Bill Clinton bombardovat Irák jako reakci na pokus o atentát na exprezidenta Bushe. Tehdy se muslimská reprezentace ptala: „*Proč Spojené státy a mezinárodní společenství (tj. Západ) nereagují stejně na bezostyšné porušování rezolucí OSN ze strany Izraele?*“³⁷⁾ Právě takovéto akce vyvolávají v Arabech pocit, že ze strany Západu se jedná spíše o boj proti islámu, než o boj proti terorismu. Pokud hovoříme o válce mezi muslimy a západní civilizací, nesmíme opomenout snad největší střet, nejpalčivější problém celého konfliktu. Izrael a Palestinu. Tady jsou některé názory na tento problém:

„Izrael je největší arabský problém a komplex. Je také největší záminkou pro Ameriku, aby nás označovala za teroristy. Izrael si může dělat, co chce, dokud za ním budou stát USA. Je mi sice velice líto Palestinců, kteří trpí pod izraelským bičem, ale na druhou stranu vám všichni Libanonci potvrdí, že palestinští uprchlíci žijící zde, jsou pro nás mnohem větší problém než Izrael. I když v tuto chvíli, kdy na nás padají izraelské bomby, je to asi dost smělé tvrzení.“³⁸⁾ Toto je názor sunnitského muslima, zvěrolékaře Anwara Hammida, na němž si můžeme všimnout, že postoj muslimů vůči Izraeli nemusí být vždy militantní, a měl-li bych vycházet z toho, co jsem od různých muslimů slyšel, militantní názory byly v menšině. Výše uvedený názor pouze shrnuje nevyhnutelná fakta. Izrael je, alespoň z pohledu Arabů, původcem nestability Blízkého východu a palestinští civilisté jsou pouze obětí situace, nikoliv samostatnou teroristickou skupinou.

„Myslím si, že Arabové by se s existencí Izraele měli smířit. Nemá cenu diskutovat o tom, jestli to, co se stalo před šedesáti lety, bylo nebo nebylo v pořádku. Palestinci mají dvě možnosti, buď budou umírat po stovkách a budou vést nekonečný boj za svůj vlastní stát, nebo budou alespoň částečně akceptovat podmínky, které diktuje Izrael. Izrael samozřejmě musí udělat ústupky, alespoň takové, aby Palestinci mohli mít důstojný stát.“³⁹⁾ Toto je názor levicově orientovaného křesťanského duchovního Michela Bajriho a poskytuje mírně pragmatičtější přístup k řešení problému. Je ovšem otázkou, jestli je takové řešení pro Palestince dostačující. Šiitský muslim a vysokoškolský student Tárik Masham poskytl na

Palestince opět poněkud jiný pohled: „*Všichni hovoříme o tom, že Palestinci jsou trpící národ. To je samozřejmě pravda. Izrael zabije denně desítky Palestinců. Palestinci žijí v bídě, zatímco židé ve srovnání s nimi užívají přepychu. Myslím si ale, že Izraelci dostali Palestince do kouta. Dostali je do situace, kdy už nemají, co ztratit. Palestinci už na tom nemohou být hůře než dnes, a tak jedinou jejich touhou je způsobit svému nepříteli co největší ztráty a škody. Izraelci sice budou mít drahé supermarkety, kina, divadla, výborné univerzity, ale v každé chvíli svého života budou mít strach, kde zazní příští výbuch nebo kam padne příští raketa. Budou se bát, jestli se jejich děti vrátí ze školy. Palestinci na tom budou špatně, ale ne hůř než doted.*“⁽⁴⁰⁾ Všimněme si, že takovýto názor můžeme z médií nebo od politiků slyšet jen málokdy. Izrael ve svém útlaku Palestinců skutečně zašel tak daleko, že palestinský problém se dá přirovnat k situaci zbitého psa zahnaného do kouta. Takový pes, přestože ví, že zemře, se vás pokusí alespoň pokousat, a způsobit vám tak co nejtěžší zranění. „*Hlavním problémem palestinské otázky je chudoba, nevzdělanost a nerovnoprávnost Palestinců. Kdyby Izraelci dali Palestincům stejná práva a možnosti jako budují pro sebe, konflikt by okamžitě zmizel. Palestinci nejsou chudí a nevzdělaní proto, že by na to neměli schopnosti, ale proto, že Izrael je silně rasistický stát a s Palestinci bylo a je zacházeno jako s nerovnoprávnými lidmi. Myslím si, že izraelsko-palestinský konflikt a vůbec celý terorismus, je spíše problém sociální než něco, co by se týkalo náboženství.*“⁽⁴¹⁾ Názor křesťanského právníka Nidala Sultana také nakouzl další problém a tím je již výše položená otázka, zda je terorismus produktem politiky a náboženství, nebo zda je spíše produktem chudoby, nevzdělanosti a bezpráví.

Michal Žantovský, současný český velvyslanec v Izraeli, napsal v předmluvě k Huntingtonově *Střetu civilizací* toto: „*Neobstojí ani teze o hlubších příčinách (root causes) terorismu v podobě chudoby a bezperspektivnosti zaviněných Západem. Současný terorismus je organizován a financován miliardáři a jeho bojovníky jsou často synkové blahobytných rodin z bohatších zemí Blízkého a Středního východu.*“⁽⁴²⁾ Toto tvrzení pana Žantovského bych si dovolil označit za velice odvážně. Terorismus je sice globální problém a jistě musí mít bohaté dárce, kteří ho financují, ale rozhodně k realizaci svých akcí nevyužívá „synky blahobytných rodin“, a pokud tomu tak je, tak se jedná o mizivé procento. Existuje zde velice důležitý moment, který vystihl jeden regionální libanonský politik, který si nepřál být jmenován: „*K terorismu jsou nejnáchylnější lidé, jejichž životní situace je zoufalá. Když budu spokojeně, byť i chudě, žít, nikdo mě nepřesvědčí, abych na sebe přivázal bombu a šel se někam odpálit. Když mi ale Izrael zničí dům a zabije rodinu, což se v tuto chvíli může klidně stát, nebudu dlouho přemýšlet a půjdu své blízké pomstít, přestože mě to bude stát život. Islámský terorismus potřebuje ke své realizaci mnoho peněz, ale je to pořád mnohem méně,*

než americká armáda, která ve světě údajně šíří mír. Kdyby Američané investovali peníze určené pro armádu do zlepšení životní situace Palestinců, Iráčanů, Íránců a dalších potenciálních teroristů, jistě by terorismus přestal být světovým problémem.^{“43)} Osobně si také myslím, že představa pana Žantovského o terorismu je značně přehnaná.

„Hovoříme-li o terorismu, měli bychom se zamyslet nad tím, zda náboženský fanatismus může být tak silný, aby donutil k sebevraždě spokojeného člověka, kterému relativně nic nechybí. Žil jsem léta v Íránu, Iráku i Saudské Arábii a nikde jsem se nesetkal s nikým, kdo by byl kvůli Alláhovi ochoten zemřít. Ani během občanské války v Libanonu jsem nepotkal mnoho lidí, kteří by se nenáviděli kvůli náboženství. Já jako muslim, jsem během války chodil do křesťanské školy, a také mě nikdo nezabil. Myslím si, že mohu zodpovědně říct, že takto fanatických lidí je velice málo a vzhledem k tomu, jak je terorismus rozšířený, musí každý soudný člověk uznat, že skutečné jádro problému bude asi ležet někde jinde než v náboženství.“⁴⁴⁾ Všimněme si, že jak v tomto názoru architekta Mahmouda Anjara, tak i ve všech předchozích se o terorismu hovoří pouze jako o sebevražedných atentátech. Nikdo se zatím nezmnínil, pokud hovořil o terorismu, o bombardování izraelských měst Hizballáhem, přestože to bylo tak aktuální, ani o bombových útocích na americké vojáky v Iráku. Proč tomu tak je, vysvětlil libanonský úředník, drúz Nabih Al-Ahmadieh: „Když Hizballáh útočí raketami na Izrael není to v žádném případě terorismus. Proč bychom měli označovat bomby Hizballáhu za teroristické a bomby Izraele za mírové? Dělají to tak Američané a Evropané, ale pro nás zabíjejí bomby Hizballáhu stejně jako bomby Izraele. Iráčané v Iráku také útočí na americké vojáky, kteří na oplátku zabijí irácké civilisty. A teď mi řekněte, zda zabijení civilistů americkou armádou není větším terorismem, než útok na americké vojáky provedený nějakou anonymní ozbrojenou skupinou. Terorismus je to, když umírají civilisté a nezáleží na tom, jestli útočí Hamás či Hizballáh, nebo americká a izraelská armáda.“⁴⁵⁾ Tento názor nám přináší první ucelenou definici terorismu, přestože mírně zjednodušenou a značně idealisticky formulovanou.

Vraťme se nyní k původnímu tématu střetu muslimské a euroamerické civilizace. Můžeme říci, že z výše uvedených názorů vyplývá, že teorie střetu civilizací platí jen v omezené míře. Libanonci, alespoň ti, se kterými jsem hovořil, nevykazovali žádné známky nenávisti či antipatie vůči svým spoluobčanům jiného náboženského vyznání. Obecně se dá říci, že lidé žijící v dlouhodobě nestabilních oblastech jsou unaveni svou neperspektivní životní situací. Konkrétně v Libanonu se tato společenská deprese, která vytryskla po válce z léta 2006 a vyvolala nové mocenské ambice Hizballáhu, projevuje dvěma způsoby. Zaprvé dochází k odlivu inteligence z Libanonu. Mladí perspektivní lidé odcházejí na západ, do

Evropy a USA, nebo do bohatých arabských států jako je Kuvajt, Katar nebo Spojené Arabské Emiráty. Druhá varianta je ta, že chudší a méně vzdělané vrstvy se kloní k radikalizujícím stranám a hnutím, které se snaží v Libanonu vyvolat nepokoje. Dá se samozřejmě předpokládat, že takovéto strany jsou financované buď ze Sýrie a Íránu, nebo naopak z Evropy a USA. Tato radikalizace způsobila rozpoutání nepokojů z ledna a února 2007, které postavily Libanon znovu na pokraj občanské války. *„Izrael svým útokem, který měl zničit Hizballáh, tuto stranu jen posílil. Naše vláda nyní nemá sílu, aby jeho nebezpečí čelila. Libanon byl vybrán jako dějiště boje mezi Íránem a Sýrií na jedné straně, a Izraelem a Spojenými státy na straně druhé. Ti mladší z nás ještě mohou odejít, my starší musíme čekat, co se bude dít. Obávám se ale, že nikdo z nás to nedokáže ovlivnit. Všechno je to jen špinavá politická hra.“*⁴⁶⁾ Poněkud tragické vyznění názoru drúzske učitelky Sáry Marwání je klasickou ukázkou společenské deprese, která v Libanonu panuje. Právě tato situace nahrává radikálním hnutím, neboť jejich jednoduché politické formulace a cíle jsou pro nespokojené obyvatelstvo lépe akceptovatelné. *„Právě tato situace nahrává rozdmýchání dalšího sektářského násillí, nebo eskalaci toho, co vy nazýváte jako střet muslimů a křesťanů. Celkově si myslím, že střet civilizací existuje pouze v takovýchto situacích, kdy jedna komunita shazuje své problémy na druhou komunitu. Situace je o to horší, pokud na jednotlivých obžalobách je část pravdivá.“*⁴⁷⁾ Tuto myšlenku drúzskeho obchodníka Rawada Sárimiho lze jednoduše aplikovat i na případný globální střet. V tomto případě se může jednat o jakousi společenskou depresi v celém islámském světě, která je způsobena špatnou sociální situací, která obyvatele žene do náruče teroristických organizací, které, ne vždy zcela neprávem, shazují vinu za tuto situaci na Evropu a Ameriku. Takovýto scénář je dostačující k tomu, aby vznikl nějaký širší konflikt tzv. demokracie proti tzv. islámskému terorismu.

Položil jsem ještě otázku, zda je střet civilizací reálnou hrozbou a zda je skutečně nevyhnutelný. Zde jsou některé odpovědi na tuto otázku:

*„Nedokáži posoudit, zda nějaká forma konfrontace kultur je skutečnou globální hrozbou. Je ovšem jisté, že svět v současné době čelí velmi silné konfrontaci mezi muslimy a státy, které se označují jako demokratické a civilizované. Tento střet nebude lehké odstranit, neboť muslimové se nikdy nesmíří se západním přístupem, který jim neustále vnucuje své hodnoty, přičemž je považuje za jediné správné. Naše hodnoty pak označuje za primitivní, fanatické a nedemokratické. Evropané by se ale měli zamyslet nad tím, zda právě tento přístup není důkazem primitivity a zaostalosti myšlení.“*⁴⁸⁾ Toto je názor muslima Aliho Magroubiho, občana Saudské Arábie. Huntingtom zmiňuje podobnou myšlenku: *„Západ dobyl svět nikoliv nadřazeností svých idejí, hodnot nebo náboženství (ke kterým konvertovalo*

jen málo příslušníků jiných civilizací), ale především větší schopností používat organizované násilí. Na Západě se na tuto skutečnost často zapomíná, jinde nikoli.“⁴⁹⁾ Je to sice poněkud zjednodušené pojetí, ale faktem je, že západní hodnoty mnoha muslimům vadí, stejně tak jako fakt, že jsou jim neustále vnucovány. Zásadní problém spočívá v tom, že Evropa a Amerika vnímají proces modernizace islámu jako proces, během kterého islám přijme západní hodnoty. Sami muslimové se nebrání nějaké formě modernizace svého náboženství, zcela logicky ji ale odmítají spojit s přijetím západních hodnot. Huntington k tomuto problému ještě poznamenává, že mnoho západních obyvatel se domnívá, že expanzí vlastního zboží způsobí i expanzi vlastní kultury. Huntington toto ale popírá: „*Stejně tak nemá konzumace hamburgerů žádný vliv na jejich postoj vůči Západu. Je klidně možné si představit, jak se někde na Blízkém východě skupina mladých mužů, kteří na sobě mají džíny, pijí coca-colu a mezi úklonami směrem k Mekce poslouchají rapovou hudbu, připravuje k útoku na americké letadlo. Američané si v sedmdesátých a osmdesátých letech kupovali miliony japonských vozů, televizorů, kamer a elektronických strojů, aniž by proto byli »japanizováni«, ostatně jejich nepřátelství vůči Japonsku dokonce vzrostlo. Jenom naivní arogance může vést lidi na Západě k názoru, že příslušníci nezápadních společností se stanou »pozápadněnými«, budou-li si kupovat západní zboží. Co to pak vypovídá o Západu samotném, ztotožňují-li jeho příslušníci svou civilizaci s šumivou limonádou, vybledlými kalhotami a nezdravým jídlem?*“⁵⁰⁾ Huntington tak vystihuje pravou povahu západního chování, když hovoří o „*naivní aroganci*“. Obyvatelé Západu totiž v mnoha ohledech věří tomu, že jejich kultura je nadřazená ostatním a očekávají, že se k nim všichni budou podle toho chovat. Takový přístup můžeme vidět i na politické scéně nebo v médiích. Všimněme si, že hovoří-li se v médiích o Západu, jsou používána přídavná jména jako civilizovaný, demokratický, vyspělý, moderní nebo pokrokový. Hovoří-li se ale o islámu, slýcháme spíše slova jako primitivní, zaostalý, teroristický, autoritativní. Neplatí to samozřejmě globálně, ale i takový fakt o něčem svědčí.

„Myslím si, že střet civilizací je pouze mýtus. To, co se okolo nás děje, je pouze politika. Naše kultury jsou sice odlišné, ale čistě kulturní odlišnosti by nemohly působit takovéto problémy. Navíc náboženství, na kterých jsou tyto kultury vystavěny, jsou principiálně velmi podobná.“⁵¹⁾ Takto odpovídala křesťanka, Nahida Bajina, učitelka francouzštiny.

„Není to rozhodně žádný kulturní střet. Je to regulérní politická válka mezi Západem a islámem. Přičemž terorismus je pouze přiměřená obrana proti válkám a honům pořádaným Západem. Stačí se jen podívat okolo. Izrael – západní implantát, vpád do Afganistanu, dvakrát do Iráku, izolace Íránu a Sýrie a to nemluvíme o mučení muslimských vězňů v různých

amerických věznicích. ⁵²⁾ Názor křesťanského dělníka Geliba Shediho by se dal označit jako radikální. Nemá ovšem daleko k realitě, tak jak jí vnímají Arabové. Nakonec výčet válek a politických kroků je docela přesný.

Výše uvedené názory nemusí být nutně všem po chuti. Nechtěl bych ani, aby byly brány jako hodnotící prvek. Jedná se pouze o malou sondu mezi obyvatele, kterých se válka mezi kulturami dotýká osobně. Názory lidí, kteří jsou přímými aktéry izraelsko-palestinského konfliktu a kteří prožili dlouho občanskou válku, kterou odborník na tuto problematiku, S. P. Huntington, označuje jako jeden z hlavních projevů střetu civilizací.

6 Závěr

Doufám, že z předchozích kapitol získal čtenář dostatečné množství informací o probíraném problému, ale protože jsem si vědom, že v zájmu zestručnění mohly některé informace působit mírně nepřehledně, pokusím se ty nejdůležitější závěry nyní shrnout do několika bodů.

1. Na tomto místě je jistě vhodné zmínit předpokládaný vývoj oblastí, o nichž se na předchozích stránkách hovořilo. Jak už bylo několikrát řečeno, situace je v současné době nelehká a napětí v Izraeli i v Libanonu se stupňuje. Než se pustíme do podrobnější analýzy předpokládaného vývoje, dovolím si zmínit jeden důležitý fakt. Mnoho odborníků na světovou politiku se v současné době shoduje, že právě budoucí vývoj v Libanonu může být pro izraelsko-palestinskou otázku klíčový. V současné době se Libanon nachází v patové situaci. Nevýhodou libanonského prostředí je to, že pokud se pat nepodaří vyřešit, vypukne občanská válka. Stav věcí je od září prakticky stejný, jednotlivé ústavní instituce se navzájem neuznávají, probíhá osočování mezi opozicí a vládou. Očekává se, že o míru či válce rozhodne výsledek prezidentských voleb, které se mají konat v srpnu 2007. Žádné řešení se ovšem neobejde bez hledání kompromisu, protože se dá jen těžko očekávat, že by se ta či ona strana úplně vzdala svých požadavků.

Situace v Izraeli je již několik let stejná. Mírový proces se zastavil, protože Izrael odmítá komunikovat s palestinským vládním hnutím Hamás. Kritická je situace převážně v Gaze, kde hrozí humanitární krize. Je nepravděpodobné, že by se v dohledné době objevilo řešení konfliktu, a proto se dá očekávat, že situace bude v příštích letech téměř stejná.

2. Jedním z úkolů této práce je poskytnout čtenáři pohled na názory Libanonců týkající se politických a kulturních problému v jejich oblast. Považuji za nutné podotknout, že za celou dobu práce jsem se nesetkal s žádným radikálním názorem, a chtěl bych tak vyvrátit velice rozšířený a zažitý názor, že Arabové mají větší sklon k extremismu než jiné národy. Měl-li bych názory, se kterými jsem se setkal shrnout do několika ucelených bodů, dalo by se v zásadě říci toto:

- Terorismus je vyvolán sociálními problémy a nevzdělaností, nikoliv extrémní formou náboženství.
- Zásadním problémem pro soužití odlišných kultur jsou vnější politické tlaky, nikoliv samotná odlišnost těchto kultur.
- Jádro problému na Blízkém východě je Izrael a jeho agresivní politika. V současné době ale není jiná možnost, než jeho existenci přijmout a snažit se z tohoto faktu vycházet.
- Budeme-li řešit problémy terorismu silou, dosáhneme pouze větší podpory pro teroristy z řad domácího obyvatelstva.
- Střet civilizací je pouze politickou záminkou, která akcentuje kulturní rozdíly, aby je pak použila k politickým cílům.

Toto shrnutí samozřejmě neplatí komplexně, neboť se objevily i názory odlišné. Mělo by však reprezentovat většinové postoje.

3. V tomto bodě bych rád shrnul několik zajímavostí a paradoxů, které se mezi názory objevily. Za zajímavý fakt považuji to, že většina Libanonců měla velice kritický postoj k arabským přistěhovalcům žijícím v Evropě. Odsuzovali samozřejmě pouze ty, kteří pácháním výtržností dělají Arabům ve světě špatné jméno. Proti takovému chování se postavili i Libanonci žijící v zahraničí, kteří poukazovali na to, že přistěhovalce nikdo nenutil odcházet z domova, kde by mohli žít podle svých zvyků.

Za zajímavé považuji také to, že během válečných dnů se kritika, která směřovala proti Hizballáhu, přesunula proti Izraeli. Zdálo se, že během bojů byl celý národ názorově jednotný. O to překvapivější je fakt, že dnes je Libanon nejednotný jako nikdy dříve.

Je třeba také zmínit, že během války se mnoho křesťanů přidalo na stranu Hizballáhu, zatímco jeho největšími kritiky byli sunnitští muslimové. V některých názorech je tento fakt patrný. Potvrzuje se tím také tvrzení, že v současné době je Libanon vystaven spíše střetu sunnitů a šíitů než střetu křesťanů a muslimů.

4. Jedním z úkolů této práce je také poukázat na rozdíly mezi názory Libanonců a názory, které jsou formulovány v knize *Střet civilizací*, jejímž autorem je Samuel Paul Huntington.

Celkově se dá říci, že byla-li položena otázka, zda střet civilizací je relevantní problém, odpověď byla převážně záporná. V některých bodech problému se však respondenti s Huntingtonem shodovali.

Dále bych chtěl podotknout, že já osobně jsem původně očekával větší názorovou shodu s Huntingtonem a postoje, které tvrdily, že jednotný Libanon je důležitější než náboženská příslušnost, mě překvapily.

5. V čem se tedy Libanonci s Huntingtonem shodují:

- Příčiny terorismu jsou rozličné a je nevhodné je zjednodušovat na náboženský fanatismus.
- Snaha západních mocností o modernizaci islámu v západním stylu je projevem jistého druhu primitivity. Vliv západní kultury prohlubuje antipatie muslimů vůči Západu.
- Arabové vnímají Západ negativně hlavně díky rozdílnému přístupu k Izraeli a k arabským státům, který západní mocnosti oplatňují.
- Nejpalčivějším problémem je v současné době konfrontace mezi Západem a islámskou civilizací.

6. A v čem se Libanonci s Huntingtonem naopak rozcházejí:

- Kultura nemůže sloužit jako roznětko nějakého většího konfliktu, může být pouze použita jako politická záminka pro rozdmýchání konfliktu.
- Jednotnost státu je důležitější než příslušnost k nějaké kulturní nebo náboženské skupině.
- Globální střet civilizací není v současné době relevantní.
- Střet muslimů a Západu je způsoben převážně agresivní politikou Západu a jeho podporou Izraele, nikoliv kulturními rozdíly.

Toto shrnutí je samozřejmě pouze rámcové a nelze jej aplikovat přesně na každý názor. Nikdo samozřejmě nemůže tvrdit, že uvedené názory Libanonců jsou správné nebo nenapadnutelné. Jedná se pouze o postoje lidí, kteří mají se střetem civilizací osobní zkušenost, a podle toho by také měly být vnímány.

Na úplný závěr této práce bych rád připojil jedno přání. Přání Libanonu a Libanoncům, aby se politická krize vyřešila co nejrychleji a aby všichni Libanonci dokázali

odolat politickým zájmům, které by jejich zemi uvrhly do další dlouhé války. Dovolil bych si uzavřít tuto práci citátem od Roberta Jarkovského, bývalého českého konzula v Damašku:

„Nebe nad Bejrútem počátkem tohoto týdne zahalila mračna černého kouře z hořících pneumatik a vraků aut. Nabízí se přirovnání o mraku, který se vznáší nad libanonskou společností a je snadné sklouznout ke zjednodušujícím černobílým formulacím o »hodné« prozápadní vládě a »zlé« proiránské a prosyrské opozici. Svět a to ani ten na Blízkém východě, není černobílý a podstata problému v Libanonu zdaleka tak jednoduchá není.“⁵³

7 Anotace

Jedná se o politologicko-historickou práci, která se zabývá arabsko-izraelským konfliktem a úlohou střetu civilizací v něm. Práce je rozdělena do tří částí. První část sumarizuje historii izraelsko-palestinského konfliktu a upozorňuje na jeho závažnost v rámci regionu. Druhá část se zabývá novodobou historií Libanonu a zdůrazňuje úlohu kulturní a náboženské příslušnosti v rámci tohoto státu. Třetí část je pak převážně politologického charakteru. Podrobněji se zabývá teorií amerického politologa S.P.Huntingtona o střetu civilizací. Huntingtonovy názory a závěry jsou konfrontovány s názory Libanonců na tutéž problematiku.

Z pořízených názorů vyplývá, že obyvatelé Libanonu se k teorii o hlavní úloze kulturních odlišností staví skepticky a považují za hlavní jádro problému na Blízkém východě spíše politické tlaky a zájmy. Existují však body, ve kterých se postoje Libanonců s Huntingtonovou teorií shodují.

8 Poznámky

- 1) LILIENTHAL, A. *Sionismus*. Upravené internetové vydání. Dostupné z URL <http://www.lilienthal.czechian.net/senmur.html>
- 2) LILIENTHAL, A. *Sionismus*. Upravené internetové vydání. Dostupné z URL <http://www.lilienthal.czechian.net/senmur.html>
- 3) LILIENTHAL, A. *Sionismus*. 1.vyd. Praha: Orbis, 1989. Kapitola 1, s. 35.
- 4) *Tamtéž*, s. 37.
- 5) LILIENTHAL, A. *Sionismus*. 1.vyd. Praha: Orbis, 1989. Kapitola 3, s. 49.
- 6) *Tamtéž*, s. 54.
- 7) *Tamtéž*, s. 54.
- 8) *Tamtéž*, s. 76.
- 9) *Tamtéž*, s. 82.
- 10) LILIENTHAL, A. *Sionismus*. 1.vyd. Praha: Orbis, 1989. Kapitola 4, s. 90.
- 11) LILIENTHAL, A. *Sionismus*. 1.vyd. Praha: Orbis, 1989. Kapitola 3, s. 76.
- 12) ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 1.vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005. Kapitola 4.9, s. 163.
- 13) ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 1.vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005. Kapitola 4.10, s. 167.
- 14) ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 1.vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005. Kapitola 4.11, s. 171.
- 15) ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 1.vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005. Kapitola 5, s. 183.
- 16) ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 1.vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005. Kapitola 5.7, s. 207.
- 17) *Tamtéž*, s. 210.
- 18) ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 1.vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005. Kapitola 6.12, s. 245-246.
- 19) Wikipedia: elektronická encyklopedie, *Lebanese civil war*. Kapitola May 17 Agreement. Dostupná z URL http://en.wikipedia.org/wiki/Lebanese_Civil_War.
- 20) Viz. <http://www.rhariri.com/PMMessage.aspx>.
- 21) Projev Hassana Nasralláha v libanonské televizi LBC z 24. července 2006.
- 22) ZLÁMAL, J. *Muslimské listy*. Dostupné z URL <http://muslimskelisty.cz/zp852.htm>.

- 23)-36) Viz. Prameny, pořízené nahrávky
- 37) HUNTINGTON, S.,P. *Střet civilizací*. 1.vyd. Praha:Rybka Publishers, 2001.Kapitola 10, s. 304.
- 38)-41) Nahrávky, viz. kapitola Přílohy.
- 42) ŽANTOVSKÝ, M. *Střízlivé proroctví Samuela Huntingtona*. Předmluva k *Střetu civilizací*.
- 43) Názor regionálního libanonského politika, který si nepřál být jmenován ani nahráván.
- 44)-48) Nahrávky, viz. kapitola Přílohy.
- 49) HUNTINGTON, S.,P. *Střet civilizací*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2001.Kapitola 2, s. 45
- 50) HUNTINGTON, S.,P. *Střet civilizací*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2001.Kapitola 3, s. 54
- 51)-52) Nahrávky, viz. kapitola Přílohy.
- 53) JARKOVSKÝ, R. *Nebe nad Bejrútem*. Britské listy, internetový deník.
Dostupný z URL <http://www.blisty.cz/art/32569.html>.

9 Seznam použitých pramenů a literatury

9.1 Prameny

Jako prameny jsem použil autentické nahrávky Libanonců. Jednotlivé nahrávky jsou přiloženy na CD. Bohužel se mi vzhledem k těžkým okolnostem, které provázely nahrávání a můj pozdější odjezd do ČR, podařilo zachovat pouze pět nahrávek. Většinu zbylých rozhovorů pohřbila izraelská raketa, ostatní pak byly poškozeny při mé cestě domů. Je zde tedy uvedeno pouze pět nahrávek, které příkládám spíše jako ukázkou toho, jak rozhovory vypadaly, a také z toho důvodu, aby čtenář viděl, že zde byla jednotlivé názory zdokumentovat. Citace, k nimž se nahrávky nedochovaly, jsem mohl použít díky přepisům nahrávek, které jsem ještě před jejich ztrátou pořídil. Považuji za nutné podotknout, že nezdokumentované názory byly zachovány přesně v té podobě, jak je jejich autor vyslovil.

BEERI S. *Nahrávka k citaci 24*. Nahrávka byla pořízena v arabštině.

ISMAÍL H. *Nahrávka k citaci 36*. Nahrávka byla pořízena v arabštině.

MANAR M. *Nahrávka k citaci 33*. Nahrávka byla pořízena v arabštině.

MASHAM T. *Nahrávka k citaci 40*. Nahrávka byla pořízena v angličtině.

Nahrávka k citaci 43 je uložena v přílohách, její autor si ovšem nepřál být jmenován.

Nahrávky k citacím 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 38, 39, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52 byly pořízeny, ale během izraelského bombardování také ztraceny.

9.2 Použitá literatura

9.2.1 Knižní publikace

CLARKE AC. *Strategie války proti terorismu*. 1.vyd. Praha: Alfa Publishing, 2005.

ISBN 80-86851-14-1

ČEJKA M. *Izrael a Palestina*. 1.vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005.

ISBN 80-903333-9-7

HUNTINGTON SP. *Střet civilizací*. 1.vyd. Praha: Rybka Publishers, 2001.

ISBN 80-86182-49-5

KROPÁČEK L. *Blízký východ na přelomu tisíciletí*. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 1999.

ISBN 80-7021-298-5

LILIENTHAL A. *Sionismus*. 1.vyd. Praha: Orbis, 1989. ISBN neuvedeno.

9.2.2 Internetové adresy

<http://muslimskelisty.cz>

<http://lexicorient.com>

www.blisty.cz

www.globalsecurity.org

www.jewishagency.org

www.lilenthal.czechien.net

www.onwar.com

www.rhariri.com

www.un.org

www.wikipedia.org